

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: «Управління оборотними активами на підприємстві ТОВ «СНЕК»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0728-з
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та
страхування

освітня програма фінанси і кредит
спеціалізації Банківська справа

Н.М. Клінчик

Керівник к.е.н., ст.викладач Куліш Д.В.

Рецензент д.е.н., професор Череп А.В.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Освітній рівень магістр
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Освітня програма фінанси і кредит
Спеціалізація Банківська справа

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

« _____ » _____ 2019

року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНЦІ**

Клінчик Наталії Миколаївні

1. Тема роботи: «Управління оборотними активами на підприємстві ТОВ «СНЕК»
керівник роботи: Куліш Д.В., к.е.н., ст. викладач
затверджені наказом ЗНУ від 4 липня 2019 року № 1111-с.
2. Строк подання студентом роботи: 2 грудня 2019 року.
3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності товариства з обмеженою відповідальністю «СНЕК», Державної служби статистики України, а також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): провести дослідження теоретичної бази управління оборотними активами; здійснити фінансовий аналіз товариства з обмеженою відповідальністю «СНЕК»; за результатами виконаго аналізу господарської діяльності товариства з обмеженою відповідальністю «СНЕК» запропонувати ефективну модель управління оборотними активами підприємства.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 8 рис., 19 табл. і 25 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Кисільова І.Ю., к.ф.-м.н., доцент	09.08.2019 р.	09.08.2019 р.
2	Кисільова І.Ю., к.ф.-м.н., доцент	06.09.2019 р.	06.09.2019 р.
3	Кисільова І.Ю., к.ф.-м.н., доцент	04.10.2019 р.	04.10.2019 р.

7. Дата видачі завдання: 27 червня 2019 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2019 р. – 09.07.2019 р.	виконано
2.	Виконання вступу	10.07.2019 р. – 08.08.2019 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	09.08.2019 р. – 05.09.2019 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	06.09.2019 р. – 03.10.2019 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	04.10.2019 р. – 07.11.2019 р.	виконано
6.	Формування висновків	08.11.2019 р. – 21.11.2019 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	22.11.2019 р. – 29.11.2019 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	02.12.2019 р.	виконано

Студент _____ Н.М. Клінчик _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ Д.В. Куліш _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ А.В. Линенко _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 105 с., 8 рис., 19 табл. 76 джерел.

Об'єктом дослідження є фінансова діяльність комерційного підприємства товариства з обмеженою відповідальністю «СНЕК».

Метою кваліфікаційної роботи є підвищення ефективності використання оборотних активів товариством з обмеженою відповідальністю «СНЕК».

Завдання: 1) провести дослідження теоретичної бази управління оборотними активами; 2) здійснити детальний аналіз господарської діяльності товариства з обмеженою відповідальністю «СНЕК»; 3) визначити напрямки підвищення ефективності використання оборотних активів на комерційному підприємстві.

Методи досліджень: методи індукції та дедукції, за допомогою яких визначено загальні тенденції управління оборотними активами на комерційному підприємстві, методи теоретичного узагальнення, групування і порівняння – для розкриття сутності поняття оборотного капіталу як економічної категорії.

Одержані результати та їх новизна: полягає у постановці, уточненні та вирішенні теоретичних і методичних проблем, пов'язаних підвищенням ефективності господарського використання оборотного капіталу на вітчизняних комерційних підприємствах.

Виконано комплексний аналіз діяльності товариства з обмеженою відповідальністю «СНЕК». Проведено аналіз законодавчої і нормативної бази що регламентує облік оборотного капіталу на підприємстві. За результатами роботи запропоновано модель оптимізації управління оборотним капіталом.

ЗАПАСИ, ФІНАНСОВИЙ СТАН, КОМЕРЦІЙНІ ПІДПРИЄМСТВА,
РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, СОБІВАРТІСТЬ, ОБІГОВИЙ КАПІТАЛ, ВИРУЧКА,
ПРИБУТОК, ЛІКВІДНІСТЬ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ,

SUMMARY

Qualifying work: 105 pages, 8 pictures, 19 tables. 76 sources.

The object of the study is the financial activity of the commercial enterprise of SNEK Limited Liability Company.

The purpose of the qualification work is to increase the efficiency of the use of current assets by the SNEK limited liability company.

In a market economy, all businesses are interested in rhythmic and stable functioning. Achieving high results requires a well-established, sound and effective asset management policy. An important component of the financial management system of enterprises is the mechanism of management of current assets, as they are a mobile part of the property of the enterprise, which under normal conditions of activity of the enterprise is converted to cash as a result of receiving sales revenue.

Objectives:

- 1) to conduct research of theoretical base of management of current assets;
- 2) to carry out a detailed analysis of the economic activity of SNEC, a limited liability company;
- 3) identify directions for improving the efficiency of use of current assets in a commercial enterprise.

Developing a perfect working capital asset management mechanism and putting it into practice is a pressing issue nowadays, since the effective formation and regulation of current assets will help maintain the optimum level of liquidity, ensure prompt production and financial cycles of operations, and therefore a high solvency and financial solvency. enterprises.

The subject of research is theoretical, methodical and practical aspects of managing current assets at the enterprise. The subject of the study is the financial and economic activity of the SNEC limited liability company.

Research Methods: methods of induction and deduction, by which the general tendencies of management of circulating assets at a commercial enterprise are defined, methods of theoretical generalization, grouping and comparison - for

revealing the essence of the concept of working capital as an economic category.

The results obtained and their novelty: is to formulate, refine and solve theoretical and methodological problems related to increasing the efficiency of economic use of working capital at domestic commercial enterprises.

A comprehensive analysis of the activity of the SNEK Limited Liability Company was carried out. The analysis of the legislative and regulatory framework regulating the accounting of working capital at the enterprise. According to the results of the paper, we propose a working capital optimization model.

INVENTORIES, FINANCIAL STATUS, COMMERCIAL ENTERPRISES,
PROFITABILITY, COSTS, TOTAL CAPITAL, REVENUE, PROFIT,
LIQUIDITY, PAYMENT

ЗМІСТ

ВСТУП	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОБІГОВИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	12
1.1 Сутність, склад і структура обігових активів	12
1.2 Нормування обігових активів	23
1.3 Показники оборотності обігових активів та напрями її прискорення ..	31
Висновки до розділу 1.....	39
2 ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОВ «СНЕК».....	42
2.1 Економічна характеристика підприємства	42
2.2 Динамічний та структурний аналіз оборотних активів	44
2.3 Фінансовий аналіз оборотності обігових активів підприємства	52
2.4 Аналіз ефективності використання обігових коштів ТОВ «СНЕК».....	58
Висновки до розділу 2.....	65
3 НАПРЯМКИ ЗБІЛЬШЕННЯ ОБІГОВИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	67
3.1 Напрямки мінімізації витрат обігових активів	67
3.2 Напрямки прогнозування фінансових показників підприємства	78
3.3 Оцінка доцільності вкладень в інвестиції з фіксованою ставкою доходності	83
Висновки до розділу 3.....	91
ВИСНОВКИ	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	100
ДОДАТКИ.....	108

ВСТУП

В умовах ринкової економіки підприємство здійснює свою виробничо-торгівельну діяльність самостійно, але конкуренція, що полягає в змаганні підприємств за споживача їх продукції, змушує продавця (виробника) безперервно вдосконалюватися. Підприємство, що прогало в цій боротьбі, звичайно стає банкрутом, а відтак не може оплатити вартість товару, робіт і послуг, розраховуватися з бюджетом по обов'язкових платежах та платежах до позабюджетних фондів, якщо зобов'язання по платежах перевищує вартість його майна. Отже, щоб не стати банкрутом, підприємство мусить постійно шукати шляхи поліпшення своєї діяльності.

В умовах ринкової економіки всі підприємства зацікавлені в ритмічному і стабільному функціонуванні. Щоб досягти високих результатів, потрібна чітко побудована, обґрунтована й ефективна політика управління активами. Важливою складовою системи фінансового менеджменту підприємств є механізм управління оборотними активами, оскільки вони є мобільною частиною майна підприємства, яка за нормальних умов діяльності підприємства перетворюється на грошові кошти в результаті отримання виручки від продажу.

Оборотні активи складають значну частку усіх активів підприємства і саме вони зумовлюють стійке фінансове становище підприємства, та його інвестиційну привабливість. Якщо підприємство забезпечене достатньою кількістю необхідних елементів оборотних активів, то його діяльність, як правило, є ефективною.

Розробка досконалого механізму управління оборотними активами і дієве застосування його на практиці є досить актуальною проблемою в даний час, оскільки ефективне формування і регулювання обсягу оборотних активів сприятиме підтримці оптимального рівня ліквідності, забезпечить оперативність виробничого і фінансового циклів діяльності, а отже досить високу платоспроможність і фінансову стійкість підприємства.

Проблеми управління оборотними активами підприємства традиційно знаходилися в центрі уваги економічної науки. Значний внесок у теорію управління оборотними активами внесли Брігхем Е., Ван Хорн, Білик М.Д., Бланк І.О., Поддєрьогін А.М., Ушакова Н.М., Ляшенко Г.П., Дж.В. Сміт, Є.С. Стоянова, А.Д. Шеремет, В.В. Ковальов, В.М. Івахненко, М.Н. Крейніної та ін., які розглядають даний процес у рамках фінансового менеджменту як єдине ціле формування й фінансування.

Однак складність категорії оборотні активи (їх натурально-речовинна й вартісна форми), зв'язок не тільки з фінансовим управлінням, але й операційним менеджментом, можливості багатоваріантного їх складу відповідно до цілей розвитку підприємства вимагають уточнення і розвитку в сучасних умовах господарювання з урахуванням особливостей вітчизняного макроекономічного середовища.

Недостатня розробленість означеної проблеми, її теоретичне і практичне значення для забезпечення умов ефективного розвитку комерційних підприємств обумовили вибір теми роботи, мету та завдання дослідження.

Метою роботи є наукове обґрунтування методів та форм управління оборотними активами в комерційних підприємствах за сучасних умов трансформації галузі.

Об'єкт дослідження: оборотні активи та їх роль у фінансово-господарчій діяльності підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти управління оборотними активами на підприємстві товариство з обмеженою відповідальністю «СНЕК».

Методологічною основою проведеного дослідження є діалектичний метод пізнання. Дослідження ґрунтується на наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавчих і нормативних актах органів державної влади щодо регулювання діяльності підприємств України. У роботі застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Аналіз і синтез – для вивчення рівня прибутковості підприємства.

Нормативно правова база дослідження:

- Податковий Кодекс України,
- Цивільний Кодекс України,
- Господарський Кодекс України.

Для дослідження впливу чинників на формування оборотних активів підприємства застосовувався факторний аналіз. За допомогою методу порівняння досліджувались абсолютні і відносні величини прибутку і рентабельності; з використанням методу групування – залежність результативних показників від складових їх формування. Графічний метод використовувався для наочного зображення показників формування оборотних активів підприємства.

Інформаційна база дослідження ґрунтується на нормативно-довідковій та науковій літературі. Фактичні дані отримано з матеріалів фінансової звітності досліджуваного підприємства.

Мета роботи: удосконалення існуючої системи контролю оборотних активів максимально адаптованої до умов української дійсності та чинної нормативно-правової бази по бухгалтерському обліку та яка допомагала б ефективно здійснювати контроль за порушеннями та сприяла уникненню їх виникнення та повторення у майбутньому на основі спеціальної літератури, аналізу нормативної бази, узагальнення практичного досвіду.

Виходячи з поставленої мети, завданнями дослідження є:

- 1) здійснити економіко-правовий аналіз нормативної бази, провести огляд літературних джерел з питань обліку та контролю оборотних активів;
- 2) розкрити сутність поняття оборотних активів, розглянути їх класифікацію і особливості їх на промисловому підприємстві;
- 3) розробити методику контролю і ревізії оборотних активів в комп'ютерному середовищі та на основі цього запропонувати шляхи удосконалення методології бухгалтерського обліку та контролю оборотних активів промислових підприємств;

4) провести аналіз стану бухгалтерського обліку оборотних активів; розкрити значення та роль контролю в процесі управління оборотними активами;

5) розкрити основні питання організації контролю і ревізії операцій з оборотними активами промислових підприємств;

6) виокремити методикку контролю досліджуваних операцій;

Наукова новизна дослідження полягає у тому що, на основі вивчення та узагальнення наукових праць вчених-економістів були виявлені резерви підвищення ефективності управління оборотними активами комерційних підприємств, які при реалізації дозволять підвищити прибутковість та конкуренто-спроможність підприємства.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що пропозиції і рекомендації, викладені в роботі, будуть сприяти удосконаленню діяльності підприємства та міститимуть шляхи реалізації знайдених резервів підвищення фінансових результатів підприємства.

Публікації. За матеріалами дослідження подано до друку статтю «Основні напрямки мінімізації витрат обігових активів підприємства» / Н.М. Клінчик // Збірник наукових праць за результатами науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної науки». – Мелітополь, Економіко-гуманітарний факультет Запорізького національного університету у м. Мелітополі Запорізької області. – 2019. – С. 117-121.

РОЗДІЛІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОБІГОВИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність, склад і структура обігових активів

Для організації господарчої діяльності кожне підприємство повинно мати не тільки основні виробничі фонди, але також мати в наявності оборотні фонди.

Стосовно термінології зауважимо, що терміни „обігові активи”, „оборотні активи”, „поточні активи”, „оборотний капітал”, „обіговий капітал”, „обігові кошти” є тотожними.

Питанням формування й управління обіговими активами присвячено багато робіт зарубіжних і вітчизняних учених-економістів : І. Ансоффа, Б. Агропо-нова, Ю. Абрамова, В. Андрейчука, С. Барнгольц, П. Бунича, А. Бірмана, О. Василика, О. Гальчинського, І. Долона, А. Золотарьова, С. Калабухової, А. Ковальнової, М. Крейніної, В. Міщенко, В. Перламутрова, О. Стоянової, М. Чумаченка, М. Холт Роберта, В. Хойєра, В. Шокуна.

Разом з тим вивчення та аналіз опублікованих з даної теми праць, теоретичних концепцій і практичних розробок дозволяють зробити висновок, що питання пошуку й формування концептуальних і методичних підходів щодо вирішення завдань ефективного використання обігових активів ще недостатньо розроблені як у науковому, так і в організаційно-практичному аспектах.

Це негативно впливає на ефективність діяльності підприємств і взагалі на стабільність економіки держави.

Обігові активи –це об’єктивно необхідна економічна категорія, що є авансованою в грошовій формі сукупною вартістю для створення обігових виробничих фондів і фондів обігу, що постійно переходить у процесі

аномірного кругообігу з однієї функціональної форми в іншу з метою забезпечення безперервного розширеного відновлення виробництва.

Обіговими активами на кожному підприємстві оперують щоденно: закупають сировину і матеріали, використовують їх у виробництві, відвантажують готову продукцію, отримують гроші від дебіторів.

Матеріальною основою будь-якого виробництва є засоби виробництва, що складаються із засобів праці й предметів праці. І ті й інші беруть участь у створенні продукту. Однак у силу розходжень у характері функціонування в процесі виробництва й способі передачі вартості на створюваний продукт засоби праці здобувають економічну форму основних засобів, а предмети праці - оборотних активів.

У той же час в умовах існування товарно-грошових відносин матеріальні засоби підприємств виступають не тільки в натуральній, але й у вартісній формі.

Отже, оборотні фонди - це предмети праці в грошовій оцінці. До них відносять: сировина, матеріали, паливо, запасні частини, пальне, інші матеріальні цінності, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів.

Основне призначення виробничих фондів полягає в забезпеченні планомірного й ритмічного процесу виробництва на підприємствах.

Крім виробничих оборотних фондів, кожне підприємство має частину активів, що перебуває в сфері обігу. Це готова продукція, кошти на рахунках у банку і у касі підприємства, кошти в розрахунках й ін. Ця частина активів у грошовій оцінці називається фондами обігу. Основне призначення фондів обігу складається в забезпеченні коштами планомірного процесу обігу на підприємствах.

Однак, незважаючи на деякі відмінності в призначенні оборотних фондів і фондів обігу, між ними існує тісний взаємозв'язок. Вони обслуговують єдиний процес відтворення й забезпечують його безперервність.

У той же час оборотні фонди й фонди обігу є складовими частинами оборотних активів, які відбивають розміщення їх по сферах відтворення в процесі руху. При цьому як ті, так й інші є самостійними економічними категоріями. Об'єктивно існуючою економічною категорією є й оборотні активи, які, обслуговуючи безперервність процесу виробництва, постійно перебувають у русі, проходячи послідовно три стадії кругообігу - грошову, товарну й виробничу.

Звідси оборотні активи - це вартість, авансована в кругообіг виробничих оборотних фондів і фондів обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва й обігу.

В організації оборотних активів варто розрізняти їхній склад і структуру.

Під складом оборотних активів розуміють сукупність їх елементів.

Структура оборотних активів - це співвідношення між окремими елементами в їх загальному обсязі. У виробничій сфері найбільша питома вага в оборотних активах займають запаси.

Запаси - це активи, які перебувають у процесі виробництва з метою одержання продукту й подальшого його продажу. У господарській діяльності запаси підрозділяються на:

- сировину, основні й допоміжні матеріали, що комплектують вироби;
- незавершене виробництво;
- готову продукцію, зроблену на підприємстві й призначену для продажу;
- швидкозношувані предмети.

Склад і структура оборотних активів не є раз і назавжди постійною величиною. Вони змінюються залежно від зміни характеру виробничої діяльності підприємства, особливостей формування запасів і витрат.

Важливість ефективного управління обіговими активами важко переоцінити.

На відміну від основних виробничих фондів, обігові активи беруть участь тільки в одному циклі виробництва, втрачають натуральну форму і цілком переносять свою вартість на знову створений продукт.

Обігові активи (кошти) постійно беруть участь у забезпеченні процесу виробництва і реалізації продукції, одночасно знаходяться на всіх стадіях кругообігу активів.

Переходячи з грошової форми вартості в товарну, потім у виробничу, товарну і знову в грошову – обігові кошти забезпечують безперебійну роботу підприємства. Таким чином, сферу виробництва обслуговують оборотні виробничі фонди, а процес реалізації продукції – фонди обертання.

До виробничих фондів відносяться: сировина, основні і допоміжні матеріали, напівфабрикати, паливо, тара, запасні частини, МШП, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва, витрати майбутніх періодів.

Фонди обертання являють собою ту частину обігових активів, що складається з залишків готової продукції на складі підприємства, товарів відвантажених, але не оплачених покупцями, залишків активів підприємства на розрахунковому рахунку в банку, касі, у розрахунках і дебіторській, а також вкладені в короткострокові цінні папери.

Нестача обігових активів може паралізувати діяльність підприємства або погіршити його ліквідність, а надлишок означатиме, що частина капіталу не працює і не приносить прибутку.

Наукове дослідження економічного змісту оборотних активів почався приблизно з початку минулого століття і триває до сьогодні. Саме трактування терміну «оборотні активи» видозмінювалося в залежності від етапів розвитку економіки. Сьогодні в економічній літературі використовується досить велика кількість понять - синонімів щодо ототожнення суті цього терміну, а саме: «оборотні кошти», «оборотні активи», «поточні активи», «оборотні фонди і фонди обігу» та «оборотний капітал».

Такі автори, як Юрій С.І., Федосов В.М. під оборотними активами розуміють активи у вигляді грошей та інших мобільних активів, що перетворюються в грошові кошти на протязі виробничого циклу. Наслідком роботи оборотних активів, вчені вважають, отримання прибутку – як основну мету ведення бізнесу [8, с.445].

Науковець Філімоненков О. С. вважає, що оборотні активи – це цінності, що повністю споживаються і в повній мірі переносять свою вартість на продукт протягом операційного циклу [9, с.229].

Вчений М.Д. Білик, ототожнює оборотні активи з сукупністю мобільних активів, термін використання яких до одного року, що покликані цілком обслуговувати операційну діяльність підприємства. Основну функцію оборотних активів вчений визначає, як забезпечення платоспроможності підприємства за поточними збов'язаннями [1, с.133].

Отже, аналізуючи різні визначення оборотних коштів вченими-економістами можна визначити, що оборотні активи виступають як грошові кошти чи частина виробничих фондів, що призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу (12 місяців з дати балансу).

Економічна роль оборотних активів полягає в забезпеченні процесу відтворення, що включає процес виробництва та обігу.

Кожне підприємство формує власну політику управління оборотними активами.

Ця політика встановлює необхідну потребу в обігових активах, визначає їх склад і структуру та джерела, з яких повинні фінансуватися ці активи.

Політика управління оборотними активами є частиною загальної фінансової стратегії підприємства.

Обігові активи характеризуються відносно високою швидкістю їх обороту (власне, тому ці активи і називають обіговими).

Кругообіг обігових активів схематично зображено на рисунку 1.1.

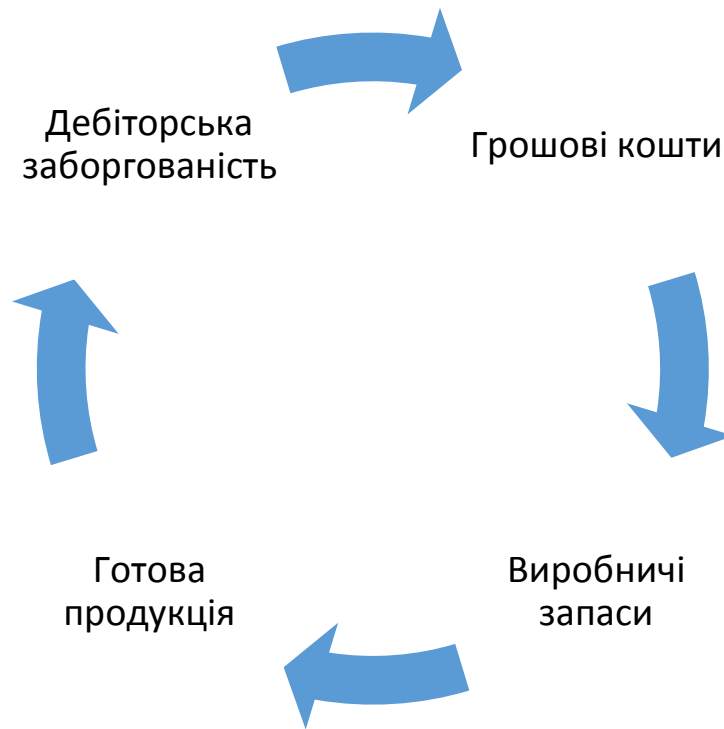


Рис.1.1 – Кругообіг обігових активів

Оборотні кошти знаходяться в постійному русі. Кругообіг капіталу охоплює три стадії: заготівельну, виробничу і збутову.

Будь-який бізнес починається з деякої суми готівкових грошей, які вкладаються в певну кількість ресурсів для виробництва.

На стадії виробництва ресурси втілюються в товар, роботи або послуги. Результатом цієї стадії є перехід оборотного капіталу з виробничої форми в товарну.

Після реалізації виробленого продукту оборотний капітал з товарної форми знову переходить в грошову. Розміри початкової суми грошей і виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) не збігаються за величиною. Отриманий фінансовий результат бізнесу (прибуток або збиток) пояснює причини розбіжності

Виходячи із даного кругообігу оборотного капіталу виділяють 3 стадії, які оборотні активи послідовно проходять в процесі свого руху:

1) Грошова стадія, на якій відбувається перетворення грошового капіталу на продуктивний (виробничий) капітал;

2) Виробнича стадія, що продукує перетворення продуктивного капіталу на товарний капітал;

3) Грошова стадія, що передбачає перетворення товарного капіталу на грошовий капітал.

Оборотні активи, супроводжуючи діяльність підприємства, виконують дві основні функції:

- Виробничу – полягає у забезпеченні безперервності процесу виробництва і перенесенні вартості на новостворений продукт

- Розраункову – полягає в обслуговуванні завершення кругообігу коштів і перетворенні оборотних активів із товарної форми в грошову [6].

Управління оборотними активами більшість науковців визначають як важливу складову загальної фінансової стратегії підприємства, основною метою якої є раціоналізація та оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів, а також формування оптимального обсягу і складу оборотних активів [3, с.231]. Відіграючи надзвичайно важливу роль у життєдіяльності підприємства система управління оборотними активами виконує контрольну, стабілізуючу, аналітичну функції.

Джерела формування оборотних активів значною мірою визначають ефективність їх використання. Встановлення оптимального співвідношення між власними і залученими джерелами, зумовленого специфічними особливостями кругообігу капіталу на тому чи іншому підприємстві, є важливим завданням системи управління. Достатній мінімум власних і позикових засобів має забезпечити безперервність руху оборотних активів на всіх стадіях кругообігу, що задовольняє потреби виробництва в матеріальних і грошових ресурсах, а також забезпечує своєчасні і повні розрахунки з постачальниками, бюджетом, банками та іншими ланками.

Визначення джерел формування оборотних коштів є важливою ділянкою роботи фінансиста підприємства.

Недостатність джерел формування оборотних коштів призводить до недофінансування господарської діяльності та до фінансових ускладнень.

Наявність зайвих джерел оборотних коштів на підприємстві сприяє створенню наднормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволіканню оборотних коштів з господарського обороту, зниженню відповідальності за цільове й раціональне використання як власних, так і позичених коштів.

Власні джерела. Мінімальна потреба підприємства в оборотних коштах покривається за рахунок таких власних джерел:

- статутний фонд (пайові внески членів-засновників, внески іноземних учасників, надходження від емісії цінних паперів);
- відрахування від прибутку;
- цільове фінансування та цільові надходження (з бюджету, галузевих і міжгалузевих позабюджетних фондів);
- приріст сталих пасивів (мінімальна заборгованість із заробітної плати працівникам, відрахування на обов'язкове пенсійне страхування, на соціальне страхування, резерв майбутніх платежів, авансування покупців).

На підприємствах виникають проблеми з несвоєчасним надходженням коштів за відвантажену продукцію, нагромадженням на складі нереалізованої готової продукції, несвоєчасним і неповним виконанням договірних зобов'язань постачальниками та через інші обставини, що спричиняють потребу в додаткових коштах.

Покрити цю проблему практично неможливо та економічно недоцільно, тому підприємство вимушене залучати фінансові ресурси у вигляді короткострокових кредитів банку та інших кредитів, комерційного кредиту.

Банківські кредити. Призначення банківських кредитів — фінансування витрат, пов'язаних із придбанням основних і поточних активів, із сезонними потребами підприємства, тимчасовим збільшенням виробничих запасів, із збільшенням дебіторської заборгованості, податковими платежами та іншими зобов'язаннями.

Кредити банку дають змогу органічно поєднати всі джерела оборотних коштів і справляють активний вплив на раціональне формування запасів

сировини, матеріалів, готової продукції та інших видів матеріальних цінностей.

Комерційний кредит. Використовується підприємствами за браком фінансових ресурсів у покупця і неможливості розрахуватися з постачальником. У цьому разі виникає необхідність відстрочки платежів. Постачальник дає згоду на надання відстрочки платежу за продукцію і від споживача замість грошей одержує вексель або інше боргове зобов'язання.

Його використання позитивно впливає на економіку підприємства і народного господарства, оскільки спрощує реалізацію товарів, прискорює обертання оборотних коштів і зменшує потребу в кредитних і грошових ресурсах.

Розраховуючи коефіцієнти оборотності поточних активів, можна встановити, з якою періодичністю вкладені в операційну діяльність грошові кошти повертаються на підприємство.

Якщо підприємство господарює ефективно, то його активи обертаються швидко і, проходячи всі стадії операційного циклу, приносять певний прибуток. На різних підприємствах швидкість обороту їхніх поточних активів є неоднаковою.

На цей показник впливає: період кредитування підприємством покупців, час перебування сировини і матеріалів у запасах, тривалість виробничого циклу і період зберігання готової продукції на складі.

Для того, щоб відповісти на перше питання політики управління оборотним капіталом про те, який підтримувати рівень кожної категорії обігових активів, треба спочатку проаналізувати склад і структуру цих активів.

Під складом обігових активів розуміють сукупність їх елементів (статей).

Структура обігових активів – це співвідношення між елементами в їх загальному обсязі.

Структура поточних активів відображає специфіку операційного циклу підприємства.

Обігові активи підприємства класифікуються по трьох ознаках:

- в залежності від участі їх у кругообігу активів;
- по методах планування, принципам організації і регулювання обігових активів;
- по джерелам формування обігових активів.

Відповідно до першої ознаки обігові активи підрозділяються на:

- оборотні виробничі фонди;
- фонди обертання.

Такий розподіл обігових активів обумовлений наявністю в кругообігу активів двох самостійних сфер: сфери виробництва і сфери обертання.

Чим більше обігових активів розміщено в сфері виробництва тим ефективніше вони використовуються.

Таким чином, обігові активи - це активи, авансовані в оборотні виробничі фонди і фонди обертання для забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції.

У залежності від методів планування обігові активи підрозділяються на:

- нормовані обігові активи;
- ненормовані обігові активи.

Необхідність розподілу обігових активів на нормовані і ненормовані впливає з економічної доцільності досягнення найбільших результатів при найменших витратах.

Встановлення нормативів по окремих статтях дозволяє забезпечити оптимальну потребу підприємства в обігових активах.

До нормованих обігових активів відносяться обігові активи у виробничих запасах, виробництві, у рештках готової продукції на складах підприємства.

Ненормовані обігові активи включають всі фонди обертання за винятком готової продукції на складі.

По джерелам формування обігові активи підрозділяються на:

- власні і прирівняні до власних;

- залучені;
- інші.

Вона має важливе значення, тому що дає можливість підприємству визначати оптимальний склад і структуру, потребу і джерела формування обігових активів. Від цього в значній мірі залежить фінансовий стан підприємства.

Сформована в даний час система організації обігових активів побудована на таких принципах:

по-перше, надання підприємствам самостійності в розпорядженні, управлінні обіговими коштами. Це означає оперативну самостійність у використанні обігових активів;

по-друге, визначення планової потреби і розміщення обігових активів по окремих елементах і підрозділах. Мається на увазі розрахунок оптимальної потреби обігових активів, що забезпечила б безперервність процесу виробництва, виконання планових завдань при ритмічній роботі (розробка довгострокових діючих норм і щорічних нормативів);

по-третє, коригування розрахованих і діючих нормативів з урахуванням вимог мінливих умов господарювання (зміна обсягу виробництва, ціни використовуваних сировини і матеріалів, паливних і енергетичних ресурсів, постачальників і споживачів, форм застосування розрахунків);

по-четверте, наявність раціональної системи фінансування обігових активів. Це означає формування обігових активів за рахунок власних ресурсів і позикових активів у розмірах, що забезпечують нормальний фінансовий стан підприємства;

по-п'яте, контроль за раціональним розміщенням і використанням обігових активів. Мається на увазі проведення аналіз ефективності кругообігу використання активів із метою прискорення їхньої оборотності.

Ефективність використання оборотних коштів характеризується швидкістю їх обертання, оборотністю. Прискорення оборотності цих коштів зумовлює збільшення обсягу продукції на кожну грошову одиницю.

1.2 Нормування обігових активів

Завданням планування обігових активів є встановлення науково обґрунтованих нормативів, що забезпечують безперебійність виробничо-господарської діяльності підприємств за допомогою мінімальної кількості обігових активів.

Нормативи обігових активів за окремими елементами та загальною сумою підприємства розробляють самостійно.

Ритмічність, злагодженість і висока результативність виробничої діяльності багато в чому залежать від оптимальних обсягів обігових активів на підприємстві. Тому важливого значення набуває процес нормування обігових активів, що належить до поточного фінансового планування.

Фактичні запаси сировини, активів тощо можуть бути вищі або нижчі від нормативу чи відповідати йому. Це один з найбільш мінливих показників поточної фінансової діяльності.

Під нормативом (або лімітом) обігових активів розуміється затверджена на підприємстві мінімальна, однак достатня для безперервної роботи підприємства сума обігових активів.

У межах цього нормативу підприємство здійснює прямий підрахунок необхідних обігових активів за кожним елементом з урахуванням конкретних умов роботи:

- типу виробництва і профілю підприємства;
- умов постачання і збуту;
- періодичності витрати матеріальних ресурсів;
- тривалості виробничого циклу.

Окремі нормативи розраховуються для таких елементів:

- запасів сировини, матеріалів, куповані напівфабрикатів;
- палива і мастил;
- тари;

- запасних частин;
- малоцінних і швидкозношувальних предметів;
- незавершеного виробництва;
- витрат майбутніх періодів;
- запасів готової продукції.

Фактично необхідно встановлювати мінімальну, але достатню суму обігових активів за зазначеними двома їх елементами.

Зокрема, наслідком спроби мінімізувати відвантажену, але неоплачену продукцію може бути втрата значної частини споживачів (клієнтів).

В той же час існують різні форми взаємин зі споживачами (випуск продукції під реалізацію, у кредит тощо), які фактично обумовлюють збільшення обсягу реалізації і роблять «виправданим» (вигідним) збільшення відвантаженої продукції.

Разом з цим на підприємствах підвищуються вимоги до споживачів для виключення або зменшення ризику можливих неплатежів.

Аналогічно безглуздо прагнути до значних обсягів активів на рахунку підприємства в банку. Їх повинно бути стільки, щоб вистачало для забезпечення нормальної безперебійної роботи підприємства та його платоспроможності. Решта грошей повинна «працювати» в сфері виробництва або обігу.

Фактично ця робота підприємства з оптимізації засобів у зазначених формах виконує функцію нормування. Хоча в більшості джерел мова просто йде про визначення потреби підприємства в обігових коштах.

Зокрема, на підприємстві розраховується потреба в готівкових коштах (у касі), в обігових коштах, що перебувають у запасах товарів, тощо.

Так потреба в обігових активах для запасів товарів розраховується як добуток норми запасу товарів на одноденний оборот товарів за покупними цінами в попередньому кварталі.

Потреба в готівкових коштах у касі – множенням норми запасу активів на одноденний товарообіг у попередньому кварталі.

Окремі нормативи елементів матеріальних цінностей можуть поєднуватися в укрупнені нормативи (наприклад, виробничі запаси в цілому, незавершене виробництво, готова продукція).

Сума цих укрупнених нормативів становить загальний (сукупний) норматив обігових активів підприємства.

Разом з тим для оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів застосовують систему показників: узагальнюючі показники (матеріаломісткість продукції, матеріаловіддача, питома вага матеріальних витрату собівартості продукції). Матеріаломісткість продукції є узагальнюючим вартісним показником, який визначається як співвідношення суми матеріальних витрат до вартості виготовленої продукції. Він показує, скільки матеріальних витрат припадає на кожен гривню виготовленої продукції. Матеріаловіддача продукції - обернений до матеріаломісткості показник, що характеризує вихід продукції з кожної гривні витрачених матеріальних ресурсів і розраховується як співвідношення вартості продукції до суми матеріальних витрат. Важливим показником є питома вага матеріальних витрат в собівартості продукції, який обчислюється як відношення матеріальних витрат до собівартості виготовленої продукції.

Нормування власних обігових активів передбачає такі етапи розроблення нормативу:

- визначення норм запасу за групами товарно-матеріальних цінностей у відносних величинах, як правило, у днях забезпечення роботи;

- визначення величини одноденного витрачання даного виду матеріальних цінностей (одноденним за окремими елементами виробничих запасів є сума витрат згідно з відповідною статтею кошторису виробництва за квартал, поділений на 90);

- визначення окремого нормативу власних обігових активів у грошовій формі шляхом множення одноденного витрачання на норму запасу в днях.

Норма запасу в днях для купованих виробничих матеріалів (сировина, напівфабрикати тощо) визначає кількість днів роботи підприємства, упродовж

якого потрібно створити запас цих матеріалів, щоб забезпечити безперервність виробничого процесу.

Норма запасу в днях складається з таких елементів:

- часу перебування матеріалу у вигляді складського запасу (норма поточного запасу);
- часу перебування матеріалів у формі норм гарантійного, чи страхового запасу;
- часу перебування матеріалів упродовж перевезення після їх оплати (норма транспортного запасу);
- часу, необхідного для підготовки матеріалів до використання у виробництві (норма технологічного запасу).

Норми запасів обігових активів використовуються для розрахунків річних нормативів протягом кількох років. Вони уточнюються за окремими видами матеріальних цінностей при складанні річних фінансових планів у випадку істотної зміни умов виробництва, постачання і збуту.

Норми запасів обігових активів залежать від таких характеристик:

- умов роботи підприємства;
- тривалості виробничого циклу;
- періодичності запуску матеріалів у виробництво;
- часу підготовки матеріалів до виробничого використання;
- віддаленості постачальників;
- частоти, рівномірності і комплектності поставок;
- розмірів партій, що постачаються та ін.

За деякими елементами обіговими активами (наприклад, виробничий і господарський інвентар, спецодяг) норму запасу в днях визначити неможливо (або недоцільно встановлювати).

У цих випадках нормується потреба в них відносно до будь-якої характерної для даного елемента розрахункової бази, наприклад, до кількості працюючих, до вартості виробничого, енергетичного або транспортного устаткування, до виробничої площі.

При формуванні величини нормативу обігових активів працівники підприємства змушені знаходити “золоту середину”, вибираючи між двома крайностями:

1) занижений запас (норматив) обігових активів на підприємстві дає можливість уникнути заморожування активів, однак підвищується ризик зриву планових завдань (зокрема, зростає ймовірність простоїв через несвоєчасне постачання сировини або комплектуючих, затримку сервісних робіт через несвоєчасні проплати тощо); іншим наслідком є погіршення якості робіт (дефіцит поточних активів змушує відшукувати найдешевші, а отже, неякісні і ризиковані варіанти постачання ресурсів і виконання робіт);

2) завищений запас (норматив) обігових активів підвищує надійність роботи підприємства, однак зменшує економічну ефективність роботи підприємства. Зростають витрати на зберігання запасів (вартість додаткових площ, експлуатаційні витрати із зберігання й охорони тощо), збільшується ймовірність непередбачених збитків (втрата властивостей сировини, збитки від розкрадань та ін.). Але найголовніше те, що обігові кошти, заморожуючись у запасах, вилучаються з обороту.

Таким чином, розрахунок нормативу обігових активів є одним із завдань вибору, тобто пошуку оптимального рішення.

У загальному вигляді норматив обігових активів з окремих елементів (запаси сировини, палива, покупних напівфабрикатів, запасних частин) визначається за формулою:

$$H_{об} = q_d \times T_{норм}, \quad (1.1)$$

де q_d – середня потреба за одиницю часу, наприклад, середньоденна або середньотижднева потреба у певному матеріалі, грн./день (грн./добу);

$T_{норм}$ – норма запасу, тобто часовий період, протягом якого передбачається робота на даному запасі (наприклад, норма запасу в днях, кількість днів забезпеченості матеріалом).

У тому випадку, якщо відома потреба в обігових активах у цілому за період, її питома значення (за одиницю часу) можна визначити за формулою:

$$q_{\partial} = \frac{q_{\text{рiч}}}{F_{\text{р}}}, \quad (1.2)$$

де $q_{\text{рiч}}$ – річна (квартальна) потреба у матеріалі, передбачена кошторисом витрат на виробництві, грн.;

$F_{\text{р}}$ – річний (квартальний) фонд роботи підприємств у календарних днях.

Нормування виробничих запасів на підприємствах здійснюється, виходячи з готового обсягу виробництва, норм витрати матеріалів на одиницю готової продукції і існуючих умов постачання і збуту.

Виробничі запаси нормуються в натуральному і грошовому виразах. Залежно від призначення і сфери обслуговування виробництва вони поділяються на поточні, страхові, транспортні і технологічні.

Для планомірного безперебійного процесу виробництва на підприємстві утворюються поточні запаси сировини, матеріалів, палива, тари. Вони мають покривати потребу підприємства на період між двома постачаннями. Отже, поточний запас $Z_{\text{п.м}}$, що відповідає величині постачання в тоннах, метрах чи інших натуральних одиницях виміру, розраховується виходячи із середньодобової потреби в матеріалі й інтервалі постачання:

$$Z_{\text{п.м}} = q_{\text{м}} \times T_{\text{п}}, \quad (1.3)$$

де

$q_{\text{м}}$ – середньодобова потреба в матеріалі, натуральні одиниці виміру;

$T_{\text{п}}$ – середній інтервал між постачаннями матеріалу, дн.

Норма поточного запасу (у днях) $T_{\text{п}}$ залежить від частоти і рівномірності постачань, відстані між постачальниками і споживачами, характеру й обсягу споживання матеріалів.

За інших однакових умов частота постачань впливає на формування норм поточного запасу.

Чим менше інтервали між двома постачаннями, тим менше повинно бути на складі матеріалів і, отже, тим менше буде потреба в обігових коштах на їх покриття.

Розрахунок сумарного нормативу обігових активів за усією сукупністю матеріальних ресурсів повинен враховувати неодноразовість постачання різних матеріалів. За одними матеріальними цінностями запаси закінчуються, за іншими – тільки надходять на склад.

Внаслідок цього загальний стан запасів на кожен день такий, що для одних матеріалів вони становлять максимальну, для інших – мінімальну, а для третіх – середню величину.

У цілому розмір запасу становить величину, близьку до половини загального запасу матеріалів, які використовуються на даному підприємстві. Тому при розрахунку нормативу обігових активів для поточного запасу враховується не вся його величина, а тільки половина, тобто:

$$Z'_{п.м} = q_m \times T_{норм.пот}, \quad (1.4)$$

де $T_{п}$ – може оцінюватися середньою тривалістю норми обігових активів за окремими видами обігових активів або матеріальних цінностей.

Страховий, або гарантійний, запас створюється на випадок непередбачених відхилень, порушень планових строків або партій поставок, а також порушень планових умов споживання матеріалів.

Величина страхового запасу розраховується за формулою:

$$Z_{ст.м} = q_m \times T_{від}, \quad (1.5)$$

де $T_{від}$ – кількість днів відхилення середнього інтервалу поставок від планових строків за звітний період.

На практиці страховий запас часто встановлюють у половинному розмірі від поточного запасу.

Транспортний запас створюється за рахунок тієї кількості обігових активів, що перебувають у транспортуванні після їх оплати.

У деяких випадках виникає необхідність у підготовчому (технологічному) запасі.

Він створюється у тих випадках, якщо сировина або матеріали, які перебувають на підприємстві, не можуть бути використані у виробництві відразу, а потребують перед виробничим використанням підготовки (сортування, комплектація, розкрій, дроблення, сушіння).

Величина підготовчого запасу визначається відповідно до технологічних інструкцій і з урахуванням конкретних умов виробництва.

Відомі три методи розрахунку нормативів обігових активів

- 1) аналітичний;
- 2) метод прямих розрахунків;
- 3) коефіцієнтний метод.

Аналітичний, чи дослідно-статистичний. метод базується на урахуванні існуючої практики організації виробництва, постачання та збуту.

Його особливість полягає в тому, що при аналізі існуючих товарно-матеріальних цінностей корегуються їх фактичні запаси і виключаються надлишкові і непотрібні цінності.

Метод прямих розрахунків передбачає науково обґрунтований облік запасів з кожного елемента обігових активів в умовах досягнутого організаційно-технічного рівня підприємств з урахуванням усіх змін, що відбуваються в розвитку техніки і технології, в організації виробництва, транспортуванні товарно-матеріальних цінностей і в області розрахунків.

Коефіцієнтний метод передбачає внесення у вільний норматив попереднього періоду поправок у заплановані зміни обсягу виробництва, а також швидкості обігу активів.

Застосування диференціальних коефіцієнтів з окремих елементів обігових активів доцільно у тому випадку, якщо нормативи інколи уточнюються шляхом прямих розрахунків.

1.3. Показники оборотності обігових активів та напрями її прискорення

Найважливішими показниками ефективності використання обігових активів є швидкість їхнього обороту (коефіцієнт оборотності) і тривалість одного обороту в днях.

Коефіцієнт оборотності обігових активів показує кількість оборотів, що ці кошти здійснюють за плановий період. Даний коефіцієнт визначається за формулою:

$$K_{об} = \frac{P}{O_{об.с.з}}, \quad (1.6)$$

де P – обсяг реалізованої в плановому періоді продукції в діючих оптових цінах за рік (квартал), грн.;

$O_{об.с.з}$ – середній залишок обігових активів, тобто грошове обчислення суми обігових активів, що перебувають одночасно на підприємстві у всіх шести формах, грн.

Коефіцієнт оборотності показує суму реалізованої продукції, що припадає на одну гривню обігових активів.

Коефіцієнт завантаження обігових активів в обороті характеризує їх суму, що припадає на одну гривню реалізованої продукції:

$$K_з = \frac{O_{об.с.з}}{P}. \quad (1.7)$$

Тривалість одного обороту обігових активів (середній період оборотності) показує, протягом якого періоду (за скільки днів) обігові кошти здійснюють один оборот.

Значення цього показника в днях може бути визначене:

$$T_{об} = \frac{Д}{K_{об}}, \quad (1.8)$$

де $Д$ – кількість днів у плановому періоді.

Формулу 1.8 можна подати в іншому вигляді:

$$K_{об} = \frac{Д}{T_{об}} \quad (1.9)$$

Тепер можна порівняти праві частини обох виразів (1.6) і (1.9):

$$\frac{P}{O_{об.с.з}} = \frac{Д}{T_{об}} \quad (1.10)$$

Отримана формула наочно ілюструє відомий не тільки економістам принцип: «Час – гроші!».

У нашому випадку права частина формули містить час, а ліва – гроші.

Користуючись цією формулою, можна визначати різні параметри, що характеризують період оборотності обігових активів.

1) Обсяг виробництва при конкретних значеннях середнього залишку і періоду оборотності:

$$P = \frac{O_{об.с.з} \times Д}{T_{об}} \quad (1.11)$$

або його зміна

$$\Delta P = \frac{O_{об.с.з1} \times Д}{T_{об1}} - \frac{O_{об.с.з2} \times Д}{T_{об2}} \quad (1.12)$$

де $O_{об.с.з1}$ і $O_{об.с.з2}$ – старе (1) і нове (2) значення середнього залишку обігових активів;

$T_{об1}$ і $T_{об2}$ – відповідні періоди оборотності обігових активів.

2 Середній період оборотності (тривалість одного обороту) при даному обсязі і середньому залишку обігових активів:

$$T_{об} = \frac{O_{об.с.з} \cdot Д}{P} \quad (1.13)$$

або зміна середнього періоду оборотності, необхідного для змінення обсягу виробництва (реалізації) в конкретних межах зміни середнього залишку,

$$\Delta T_{об} = \frac{O_{об.с.з1} \cdot Д}{P_1} - \frac{O_{об.с.з2} \cdot Д}{P_2} \quad (1.14)$$

де P_1 і P_2 – обсяг реалізації продукції в колишньому (1) і новому (2) варіантах.

3 Середній залишок обігових активів, необхідних для забезпечення даного обсягу реалізації (P) при певному періоді оборотності:

$$O_{об.с.з} = \frac{P \cdot T_{об}}{D} \quad (1.15)$$

або зміна середнього залишку активів (їх вивільнення або додаткове залучення обігових активів):

$$\Delta O_{об.с.з} = \frac{P_1 \cdot T_{об1}}{D} - \frac{P_2 \cdot T_{об2}}{D} \quad (1.16)$$

Вивільненням обігових активів називається відносне зменшення потреби в обігових коштах, обумовлене прискоренням їх оборотності, що забезпечує збереження або підвищення існуючого рівня реалізації продукції.

Формула 1.10, а також наведені після неї викладки дають можливість заглянути в глибину економічних процесів, що відбуваються на підприємстві, наблизитися до розуміння однієї з головних таємниць економіки, що утворює формулу «час – гроші».

Дійсно, навіть зовнішній вигляд формули 1.10, де в лівій частині подані тільки вартісні показники, а в правій – чинники часу, дає можливість зрозуміти, що між витратами активів і витратами часу існує безпосередній зв'язок.

Напрями реалізації цього зв'язку можна простежити в подальших викладках (формули 1.11 - 1.16):

- однакового результату з точки зору нарощення обсягу реалізації можна досягти за рахунок:

а) збільшення середнього залишку обігових активів при незмінній швидкості їх обертання;

б) підвищення швидкості обороту обігових активів при незмінному їх обсязі (зниження періоду оборотності);

- за своїм економічним результатом економія часу рівнозначна економії грошей: зниження періоду оборотності обігових активів дає можливість без втрати обсягу реалізації відмовитися від частини обігових активів або ж при збереженні їх залишку збільшити обсяг реалізованої продукції;

- дефіцит обігових активів може бути деякою мірою компенсований економією часу: потрібно змусити оборотні кошти обертатися швидше, скорочуючи періоди постачання сировини, виготовлення продукції, реалізації готових товарів;

- будь-яке гальмування ходу циклів оборотності обігових активів змушує розплачуватися за це грішми; щоб не втратити обсяг реалізації, підприємство змушене «роздувати» обігові кошти; саме сюди, як правило, спрямовується затримана зарплата, саме це заважає її своєчасному підвищенню.

Абсолютне вивільнення показує пряме зменшення потреби в обігових коштах.

Ці показники можуть бути обчислені в цілому за всіма обіговими коштами і за окремими їх елементами (поелементна оборотність активів).

Потреба в обігових коштах зв'язана прямою залежністю не тільки з обсягом виробництва (збуту), але з тривалістю обороту.

При скороченні періоду оборотності відбувається вивільнення обігових активів з обігу, і, навпаки, збільшення періоду оборотності викликає потребу в додаткових коштах.

У випадках, коли відносне вивільнення обігових активів, зумовлене прискоренням оборотності, перевищує додаткову потребу в коштах, необхідних для забезпечення збільшення обсягів виробництва, відбувається абсолютне вивільнення обігових активів.

Якщо ж додаткова потреба в обігових коштах, яка пов'язана з нарощуванням обсягу виробництва, більше тієї величини, що вивільняється за рахунок прискорення оборотності, можемо говорити тільки про відносне

вивільнення обігових активів. Воно визначає розмір зниження цієї додаткової потреби.

Вчені виділяють декілька підходів, щодо основного принципу формування оборотних активів, які займають вагому частку в успішності «роботи» оборотних активів, а також діяльності підприємства в цілому:

1. Консервативний – даний підхід характерний для підприємств, чие забезпечення оборотними активами гарантує йому нормальне функціонування, у такому випадку на підприємстві формуються додаткові резерви матеріалів і сировини для непередбачених умов. За таких умов підприємство буде стабільно функціонувати навіть в непередбачених умовах, проте, незважаючи на переваги підходу, активи використовуються не доцільно, що зменшує їхню оборотність та рівень рентабельності.

2. Помірний підхід – згідно цього підходу наявні на підприємстві оборотні активи здатні повністю покрити поточну потребу в активах та формування оптимального страхового резерву у випадку збою нормального функціонування підприємства. Тобто, даний підхід забезпечує доцільне співвідношення між ризиком та ефективністю використання оборотних активів підприємством.

3. Агресивний підхід характеризується мінімізацією страхового розміру резерву оборотних активів. У ході нормальної роботи на підприємстві він дає найкращі результати по рентабельності та по ефективності використанні оборотних активів, проте навіть легкі збої в операційній діяльності підприємства можуть кардинально знизити рівень виробництва і реалізації продукції, що призведе до великих фінансових втрат.

Підхід до фінансування оборотних активів обирається підприємством в залежності від умов діяльності компанії, а також схильності власників підприємства до ризику. Інколи, зважаючи на певні особливості окремих видів оборотних активів, політика управління розробляється окремо для кожного виду, наприклад: політика

управління запасами ТМЦ, дебіторською заборгованістю, грошовими активами тощо.

Основними етапами політики управління оборотними активами є:

- Аналіз стану та ефективності використання оборотних активів;
- Формування системи цілей виходячи з загальної корпоративної стратегії;
- Формування системи принципів, пріоритетів та обмежень в управлінні оборотними активами;
- Розробка цільових (планових) параметрів з обсягу, складу, структури та оборотності/продуктивності оборотних активів;
- Розробка політики управління окремими елементами оборотних активів;
- Визначення принципів, підходів та джерел фінансування оборотних активів;
- Розробка організаційного та інформаційно-аналітичного забезпечення;
- Формування системи контролю за реалізацією політики.

У практиці зарубіжних та вітчизняних підприємств застосовують різні методи управління оборотними активами, а саме: нормування, метод АВС, оптимізація. Незважаючи на різноманітність складу оборотних активів, екзогенних та ендогенних чинників, впливу на їх формування та методики управління оборотними активами, можна запропонувати алгоритм забезпечення ефективного управління оборотними активами на основі системи показників.

Незважаючи на велику кількість досліджень різних науковців щодо визначення методичних рекомендацій розрахунку показників щодо аналізу оборотних активів, вважаємо за доцільне систематизувати основні з них з метою покращення якості управління фінансовим станом підприємства .

Величина обігових активів, що вивільнилися завдяки прискоренню оборотності, характеризує поліпшення використання оборотного капіталу.

За своїм економічним змістом заходи для підвищення ефективності використання обігових активів можна умовно диференціювати на дві групи:

- 1) ті, що пов'язані зі зміною чинників вартості;
- 2) ті, що зумовлені зміною чинників часу.

Перші спрямовані на безпосереднє зниження середнього залишку обігових активів.

Другі мають на меті скорочення тривалості перебування обігових активів у різних фазах економічного процесу.

Слід підкреслити, що наведена диференціація має умовний характер. Адже скорочення потреби в будь-якому вигляді обігових активів у кінцевому підсумку веде до зниження періоду оборотності.

Скорочення тривалості одного обороту дає можливість зменшити середній залишок обігових активів. За стадіями циклу оборотності обігових активів напрями підвищення ефективності їх використання можна виділити в три підгрупи, що представляють:

- 1) передвиробничу стадію;
- 2) виробничу стадію (незавершене виробництво);
- 3) реалізаційну стадію.

Передвиробнича стадія. Величина виробничих запасів і відносний розмір обігових активів на їх утворення можуть бути зменшені за рахунок удосконалення матеріально-технічного забезпечення:

- прискорення і здешевлення перевезень;
- поліпшення організації складського господарства;
- застосування більш точного нормування витрат матеріалів;
- скорочення невиробничих витрат матеріалів;
- повторного використання відходів виробництва.

Виробнича стадія. Незавершене виробництво і сума вкладених у нього активів при існуючому обсязі виробництва залежать від тривалості виробничого циклу.

Тривалість виробничого циклу може бути скорочена внаслідок:

- упровадження потокових (зокрема, конвеєрних) методів обробки;

-зменшення тривалості міжопераційних періодів за рахунок ретельної підготовки виробництва, останнє передбачає зменшення перебоїв і забезпечення ритмічної роботи підприємств;

-застосування автоматичного устаткування, верстатів із числовим програмним керуванням, гнучких виробничих систем;

-підвищення змінності виробництва.

Реалізаційна стадія. Скорочення перебування готової продукції на складі залежить від багатьох факторів.

Одні з них безпосередньо пов'язані з роботою підприємств, інші – з організацією збуту продукції.

До перших належать якість і номенклатура продукції, обґрунтоване планування асортименту, партій продукції та періодів їх випуску.

До других – організація збуту продукції, вибір системи розрахунків, термінів доставки продукції до споживачів.

Висока якість продукції, точне дотримання планового асортименту, ритмічність роботи підприємств значно скорочують час реалізації продукції.

Прискорюють реалізацію продукції постійний зв'язок із замовниками, своєчасне повідомлення їх про відвантаження продукції, швидка обробка необхідних документів, своєчасне забезпечення транспортними засобами.

Скорочення проміжних ланок в апараті збуту, своєчасна рознарядка, чітка робота транспорту також сприяють скороченню тривалості обігових циклів.

Висновки до розділу 1

Основними пропозиціями щодо підвищення ефективності управління оборотними активами на підприємствах України, на нашу думку, є:

- оптимізація організації постачання та системи вибору постачальників;
- забезпечення оптимального обсягу та структури запасів для забезпечення стабільного виробничого процесу за мінімальних витрат на утримання запасів;
- прискорення оборотності оборотних активів, зокрема основними шляхами розрахунку обсягу запасів та їх ліквідації;
- забезпечення єдиної методології щодо організації та ведення обліку окремих складових оборотних активів;
- впровадження прогресивних технологій і, як наслідок, підвищення ефективності праці;
- поліпшення організації матеріально – технічного забезпечення та реалізації продукції;
- оптимізація збутової та кредитної політики;
- оптимізація обсягу дебіторської заборгованості, розрахунків та визначення оптимального залишку грошових коштів, складання бюджетів поточних надходжень і витрат;
- правильна організація складських приміщень;
- адекватна інформаційна база, яка має бути достатньою та достовірною для ретельного аналізу з метою управлінського впливу.

Варто зазначити, що політику управління діяльністю підприємства, а зокрема політику управління оборотними активами обирає саме підприємство, зважаючи на конкретні умови, зовнішні та внутрішні чинники.

Політика управління оборотними активами значно відрізняється за галузями і видами діяльності та залежно від цих умов може приймати різні

форми. Усвідомлення цього факту має прикладне значення: як правило, неможливо скористатися чужим досвідом, запозичувати чийсь готові схеми. Розроблення політики управління оборотними активами — в значній мірі творчий процес, і кожен суб'єкт повинен пройти його самостійно.

Отже, основною умовою підвищення ефективності управління оборотними активами є наступна залежність: щоб на кожну грошову одиницю вкладену у виробництво припадало якомога більше обсягу реалізації, а відповідно і прибутку.

Система управління оборотними активами впливає на основоположні характеристики функціонування підприємства, а саме: платоспроможність, рентабельність, формування можливостей щодо роботи у непередбачуваних ситуаціях, масштабність та рівень виробництва.

Як уже відзначалось, важливим напрямом поліпшення використання обігових активів є раціональне використання матеріальних ресурсів, зниження матеріаломісткості продукції.

Для цього є різні шляхи, головні з яких:

- економічно обґрунтований вибір сировини;
- підвищення коефіцієнта використання матеріалів;
- комплексне використання сировини і відходів виробництва;
- підвищення якості сировини, матеріалів і готової продукції;
- удосконалення конструкцій виробів;
- удосконалення виробничих процесів і впровадження нової прогресивної технології;
- застосування соціально-економічних стимулів поліпшення використання матеріальних ресурсів.

Значна частина зазначених напрямів нерозривно пов'язана з науково-технічним прогресом.

Важливе місце серед заходів заощадження матеріальних ресурсів займають соціальні й економічні методи управління:

- удосконалення нормування й обліку витрат матеріальних ресурсів, матеріального стимулювання, ціноутворення;
- розвиток творчої ініціативи, методів морального заохочення економії тощо.

2 ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОВ «СНЕК»

2.1 Економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «СНЕК» було створено у 2008 році на базі швейної фабрики.

Підприємство має право постійно користуватися землею, площа якої 1 га, повністю забезпечено комунікаціями. На ТОВ використовується сучасне обладнання провідних світових виробників фірми - «Дюркопп» Німеччина, «Джуки» Японія, "Гофман" Німеччина.

Продукція підприємства (костюми, піджаки, штани, дитячі костюми, тощо) має високу якість, конкурентоспроможна, доступна за ціною, виготовлена із сучасних тканин.

У 2016 році підприємство нагороджено дипломом "Лідер легкої промисловості та підприємництва міста Мелітополя".

Одним з чинників зростання обсягів випуску конкурентоспроможної продукції є підвищення технічного рівня виробництва, впровадження новітніх технологій та нарощування потужностей за рахунок вітчизняних та іноземних інвестицій, постійна робота з упровадження нового сучасного обладнання, нової технології з пошиву костюмів з використанням сучасних тканин.

Аналіз основних показників господарської діяльності підприємства приведено в додатку А. Аналіз показав, що дохід підприємства у 2018 році збільшився в порівнянні з 2014 роком на 1137,0 тис. грн. (з 10929,0 тис. грн. у 2014 році до 12066,0 тис. грн. у 2018 році), темп росту становив 110,4 %.

Собівартість реалізованої продукції також зросла. У 2014 році вона становила 6912,0 тис. грн., а у 2018 році 8858,0 тис. грн., тобто мало місце збільшення на 1946,0 тис. грн. відповідно росту об'ємів виробництва, або на 128,2%.

Чистий прибуток підприємства зменшився, що говорить про труднощі з забезпеченням сировиною та збутом продукції.

Так у 2014 році він становив 687,0 тис. грн., у 2015 році 506,0 тис. грн., а у 2016 та 2017 роках діяльність підприємства була збитковою і відповідно збиток становив 203,0 тис. грн. та 99,0 тис. грн.

Середньооблікова чисельність працюючих змінилась за п'ять років, а не значно, на 4 особи. Так у 2014 році вона становила 42 особи, а у 2018 році 38 осіб, або на 10 %.

Фонд оплати підприємства за цей період збільшився на 1583,0 тис. грн., з 4676,0 тис. грн. у 2014 році до 6259,0 тис. грн. у 2018 році, або на 133,9 %.

Графічно динаміка основних показників підприємства приведено на рисунку 2.1.

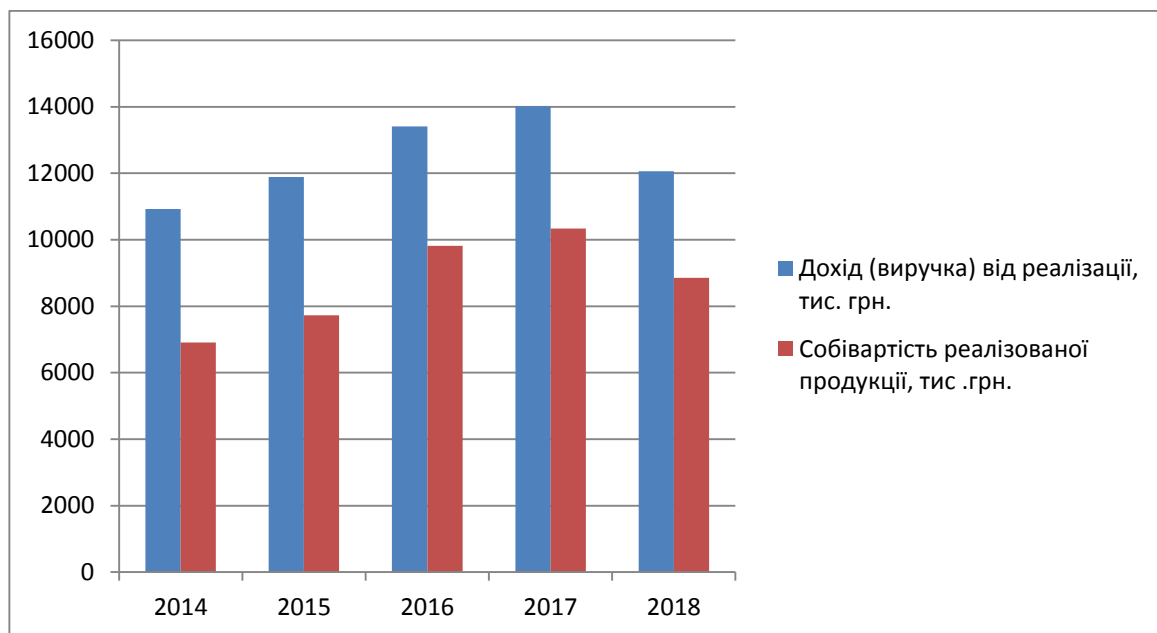


Рис. 2.1. – Динаміка основних показників підприємства

Матеріальні витрати збільшились з 1343,0 тис. грн. у 2014 році до 1456,0 тис. грн. у 2018 році., тобто на 113,0 тис. грн., або на 108,4 % . Власний капітал підприємства зменшився з 4507,0 тис. грн. у 2014 році до 4320,0 тис. грн. у 2018 році.

Взагалі показники підприємства вказують на тенденцію спаду виробництва, тому підприємству необхідно розробити заходи щодо зміни виробничої ситуацію на кращі результати.

На рисунку 2.2 відображені фінансові результати підприємства окремо.

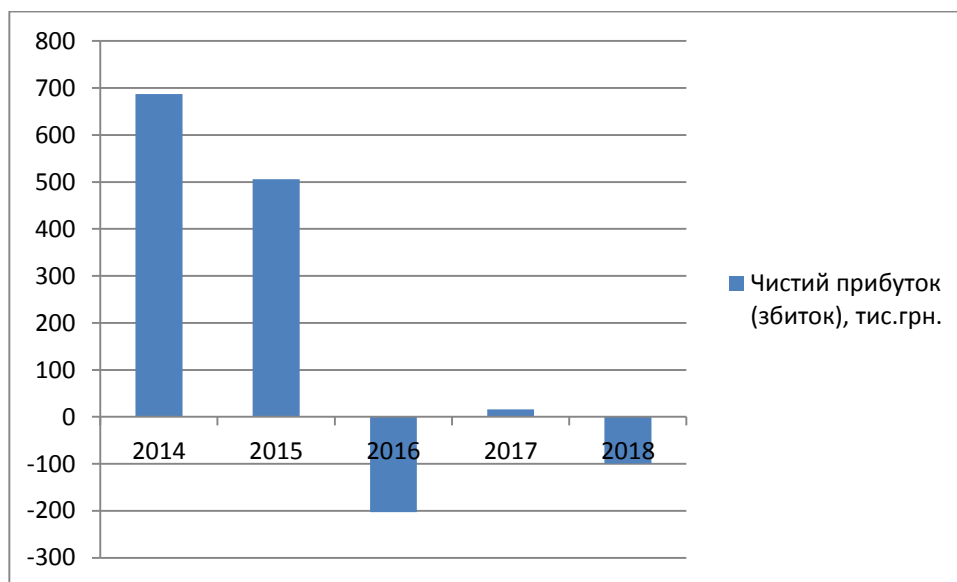


Рис. 2.2 – Динаміка результатів діяльності.

Як бачимо, підприємство протягом усього періоду працює не стабільно, причому є тенденція до погіршення фінансових результатів підприємства в окремі роки.

Така ситуація дозволяє говорити не про рентабельність обігових коштів підприємства, а про їх “збитковість”, так як рентабельність приймає від’ємне значення (перетворюючись у збитковість).

2.2 Динамічний та структурний аналіз оборотних активів

Мета структурного аналізу – вивчення структури і динаміки засобів підприємства і джерел їх формування, щоб ознайомити з фінансовим станом

З метою причин, які вплинули на результати діяльності підприємства необхідно зробити аналіз оборотних активів, які забезпечують безперервність виробництва в цілому, ефективність та прибутковість діяльності.

Потім доцільно зробити розрахунки щодо вивільнення коштів з обороту, мінімізації витрат виробництва, застосування таких методів розрахунку вибуття запасів, які забезпечують більший прибуток підприємства, тощо.

Оцінювання позитивної і негативної динаміки запасів, дебіторської заборгованості, фінансових інвестицій, грошових коштів потрібно проводити на основі зіставлення з динамікою фінансових результатів.

При різній ефективності використання оборотних коштів зростання запасів в одному випадку може бути оцінене як свідчення про розширення обсягів діяльності, а в іншому - як свідчення про зниження ділової активності і відповідного збільшення періоду обігу коштів.

Досліджуване підприємство в рамках внутрішнього аналізу повинно мати засоби контролю за рівнем запасів, що призначені для двох цілей:

- знизити витрати на збереження і керування запасами,
- зменшити обсяг законсервованих коштів.

Основними трьома статтями оборотних коштів є:

- Запаси
- Дебіторська заборгованість
- Грошові кошти.

Аналіз динаміки і структури оборотних активів досліджуваного підприємства наведено у таблиці Б.1 додатку Б.

Як бачимо, у складі оборотних коштів відсутні поточні фінансові інвестиції, підприємство практично не використовує вексельну форму розрахунків.

Відповідно даних таблиці Б.1 за період з 2014 по 2018 роки у структурі оборотних активів сталися зміни.

Найбільшу питому вагу займають запаси (52,4% у 2014 році та 43,4 % у 2018 році, тобто зменшення в структурі на 9%) та дебіторська заборгованість (43,9% у 2014 році та 54,3 5 у 2018 році, збільшення становило 10,4 %) .

Керівництву підприємства необхідно доручити фінансовій службі розрахувати необхідний розмір коштів, що вкладаються в мінімальні запаси

товарно-матеріальних цінностей для забезпечення безперервного процесу виробництва продукції, розрахувати норматив оборотних коштів у виробничих запасах. Проте, такий розрахунок має проводитися не для фіксації обсягів запасів, а як база для ретельного аналізу наявних виробничих запасів з наступним коректуванням фактичних запасів і вилученням з них надлишкових, а також з метою уточнення діючих на початок розрахункового періоду нормативів у відповідності зі змінами в цьому періоді показників виробництва.

Варто підкреслити, що точність розрахунку нормативу оборотних коштів у виробничих запасах залежить від правильного визначення норми запасу матеріальних ресурсів, що складається з транспортного запасу, підготовчого запасу, поточного і резервного запасів.

Тому ціль контролю запасів складається в підтримці рівня й асортименту запасів, що відповідають вимогам замовлень при достатньому резервному запасі, поки не буде нових надходжень.

Негативним моментом можна відзначити зменшення грошових коштів у складі оборотних активів з 51,0 тис. грн.. у 2014 році до 4,0 тис. грн.. у 2018 році.

Це вказує на значні труднощі у фінансуванні поточної діяльності підприємства, та забезпечення поточних розрахунків.

Як видно з додатку Б, найбільше «благополучним» для підприємства з погляду структури оборотних коштів був 2015 рік, коли грошові кошти склали 9% від суми оборотних коштів.

На наступний рік відбулося різке зменшення коштів. Частка дебіторської заборгованості значно зросла, а частка запасів значно зменшилась, що може вказувати на зниження активності підприємства на ринку.

Така ситуація говорить про відсутність діючої системи планування, контролю і керування оборотними активами досліджуваного підприємства,

коли величина і структура оборотних коштів змінюється випадковим чином.

Порівняємо темпи збільшення обсягу продажів з темпами збільшення виробничих запасів і якщо темпи зростання обсягу продажів будуть перевищувати темпи зростання виробничих запасів, це завжди буде свідчити про стабільний фінансовий стан підприємства.

З додатку Б видно, що запаси підприємства зменшуються, у той час як обсяги реалізації ростуть.

Динаміка оборотних активів підприємства показано на рис. 2.3.

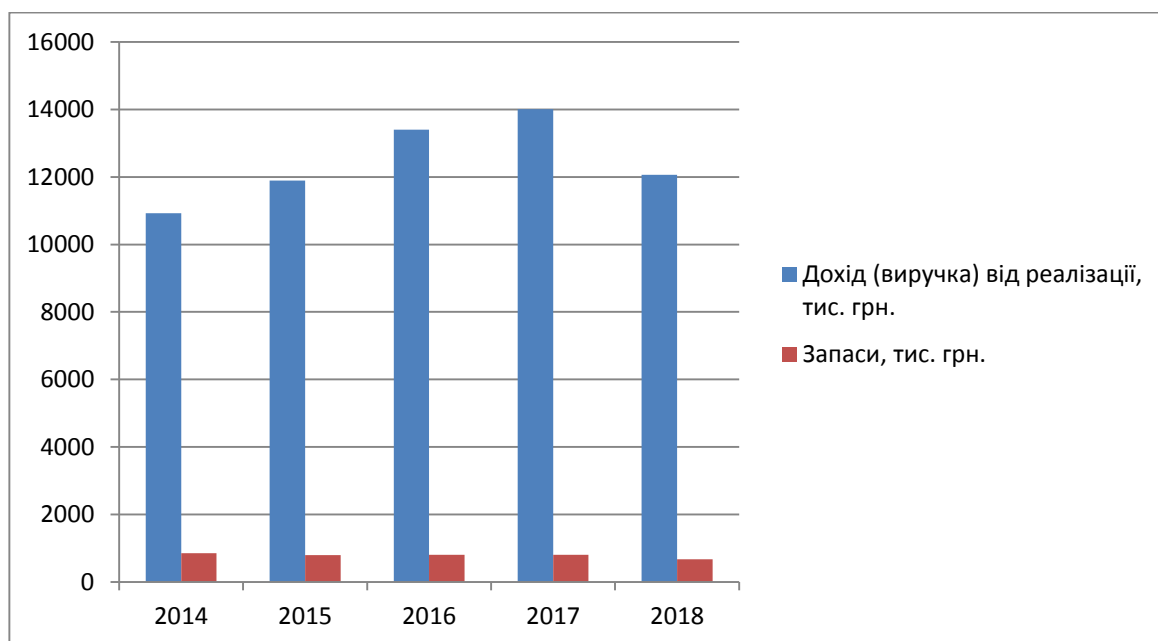


Рис. 2.3 – Динаміка оборотних активів підприємства

Таке сильне зменшення запасів підприємства не можна назвати позитивним тому що вже в найближчому майбутньому підприємство почне відчувати недостачу матеріальних ресурсів, що може привести до порушення стабільності роботи підприємства.

До негативних тенденцій можна віднести суттєве скорочення запасів, що вказує на те, що в майбутньому підприємство чекають серйозні труднощі по забезпеченню безперебійної роботи. На це ж вказує і зменшення грошових коштів підприємства.

Окремо на рисунку 2.4 відображено тенденцію росту (зменшення) в абсолютній величині, або приросту та зменшення в процентах.

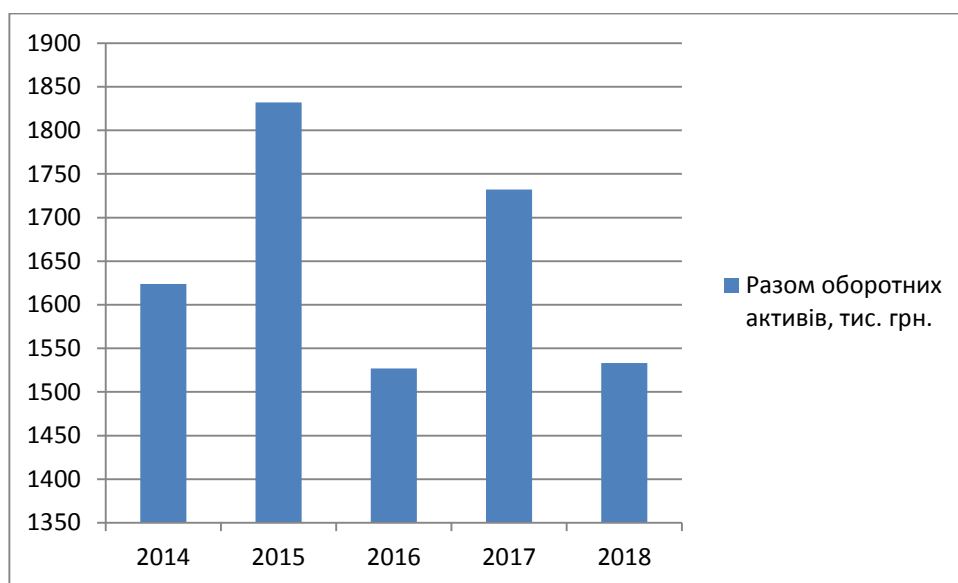


Рис. 2.4. – Зміни руху оборотних активів підприємства

Для узагальнюючої характеристики активів підприємства доцільно зробити порівняльний аналіз необоротних та оборотних активів.

Водночас збільшення частки необоротних активів у загальній структурі активів підприємства вказує на те, що в силу недостатності оборотних активів підприємство не може завантажити існуючі виробничі потужності.

Аналіз співвідношення необоротних та оборотних активів приведено в таблиці 2.3.

Співвідношення оборотних та необоротних активів зменшилось з 0,43 у 2014 році до 0,35 у 2018 році, тобто на 0,08, що не є суттєвим.

Темп приросту активів у 2018 році до 2014 року становить 9,4 %, що менше ніж темп приросту виручки від реалізації, який становить 10,4.

Таблиця 2.3 – Аналіз співвідношення необоротних та оборотних активів

Показники	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Абсолютний приріст (+.-)
						Темп приросту, %
1	2	3	4	5	6	7
Необоротні активи	3817,0	4520,0	5205,0	4607,0	4417,0	+600,0
						15,7
Оборотні активи	1624,0	1832,0	1527,0	1732,0	1533,0	-91,0
						-5,6
Баланс	5441,0	6352,0	6732,0	6339	5950,0	+509,0
						+9,4
Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів	0,43	0,41	0,29	0,38	0,35	-0,08
						-18,6

Це свідчить про зниження ефективності діяльності підприємства. Зміна активів підприємства, розглянута без зіставлення зі зміною фінансових результатів, сама по собі є малоефективною.

Необоротні активи підприємства значно зменшились у порівнянні з 2016 роком, що вказує на зменшення виробничої бази підприємства.

Як свідчить табл. 2.3 величина необоротних активів у абсолютному вираженні, в порівнянні з кращим роком, зменшується, що говорить про те, що досліджуване підприємство працює на знос, тобто не провадить капітальних вкладень в основні засоби.

Наочно співвідношення оборотних та необоротних активів приведено на рисунку 2.5.

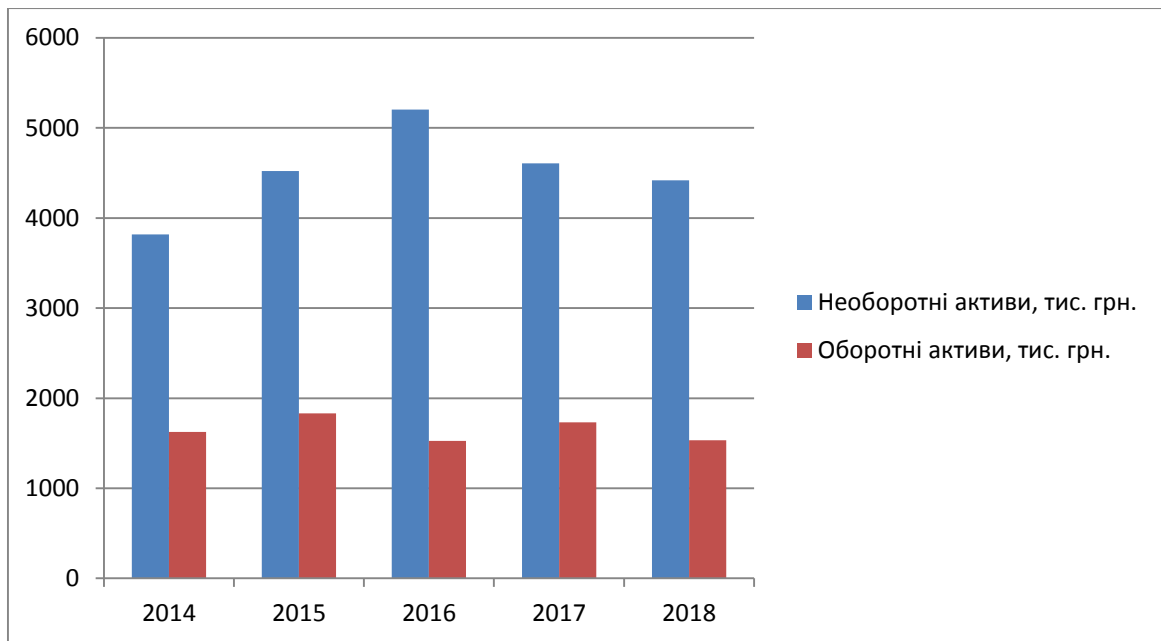


Рис. 2.5 – Порівняння оборотних та необоротних активів ТОВ «СНЕК»

Інша негативна тенденція пов'язана з тим, що частка необоротних активів підприємства збільшується, що вказує на те, що частина виробничого обладнання та приміщень не завантажена повністю, адже на одиницю необоротних активів припадає все менше оборотних коштів, які і забезпечують їх функціонування.

Таким чином співвідношення між оборотними і необоротними активами росте на користь останніх.

Водночас така картина вказує на існуючі резерви по реструктуризації активів підприємства: або впроваджувати інвестиційні проекти по завантаженню виробничих потужностей, або продати частину виробничих потужностей і приміщень чи здати в оренду.

Дослідження динаміки оборотних активів підприємства дозволить визначити причини, які спонукали зменшення чистого прибутку, збільшення собівартості, покриття необхідної потреби у виробничих запасах, тощо.

Показники загальної динаміки оборотних активів підприємства наведено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Показники динаміки оборотних активів ТОВ «СНЕК»

Показники	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6
1.Оборотні активи	1624,0	1832,0	1527,0	1732,0	1533,0
2.Частка в активах підприємства	0,43	0,41	0,29	0,38	0,35
3.Приріст (зменшення) до попереднього року, тис. грн.	-112,0	208,0	-305,0	+205,0	-199,0
4.Темпи приросту, %	-6,5	+12,8	-16,6	+13,4	-11,5
5.Приріст долі оборотних коштів, %	-0,06	-0,02	-0,13	+0,9	-0,03
6.Темпи приросту долі оборотних коштів, %	-12,2	-4,6	-29,3	+31,0	-7,9

Таким чином аналіз динаміки оборотних активів показав, що їх стан нестабільний.

Так у 2015 році щодо 2014 року був ріст оборотних активів, а у 2016 році до 2015 зменшення на 305,0 тис. грн. У 2017 році знову та ж тенденція росту у 2017 році та зменшення у 2018 році. Відповідно в ці роки підприємство мало, або прибуток, або збиток по результатам діяльності.

2.3. Фінансовий аналіз оборотності обігових активів підприємства

Однакового результату з точки зору нарощення обсягу реалізації можна досягти за рахунок:

а) збільшення середнього залишку обігових коштів при незмінній швидкості їх обертання;

б) підвищення швидкості обороту обігових коштів при незмінному їх обсязі (зниження періоду оборотності);

За своїм економічним результатом економія часу рівнозначна економії грошей: зниження періоду оборотності обігових коштів дає можливість без

втрати обсягу реалізації відмовитися від частини обігових коштів або ж при збереженні їх залишку збільшити обсяг реалізованої продукції;

Дефіцит обігових коштів може бути деякою мірою компенсований економією часу: потрібно змусити оборотні кошти обертатися швидше, скорочуючи періоди постачання сировини, виготовлення продукції, реалізації готових товарів;

Будь-яке гальмування ходу циклів оборотності обігових коштів змушує розплачуватися за це грішми; щоб не втратити обсяг реалізації, підприємство змушене «роздувати» обігові кошти; саме сюди, як правило, спрямовується затримана зарплата, саме це заважає її своєчасному підвищенню.

В першому розділі показано розрахунок основних показників, які характеризують оборотність обігових активів. Це пов'язано із необхідністю вивчення стану оборотних активів у взаємозв'язку із формуванням показників обсягу діяльності і фінансових результатів, які виступають індикатором рівня достатності й ефективності використання майна господарських суб'єктів.

Шляхом аналізу можна визначити тенденцію використання обігових активів підприємства.

Так розрахунок оборотності проводять за таблицею 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз оборотності обігових активів підприємства

Показники	Роки					Відхилення (+,-)
	2014	2015	2016	2017	2018	
Розрахунок оборотності поточних активів						
1. Виручка від реалізації, тис. грн.	10929	11891	13408	14014	12066	+1137,0
2. Середня величина поточних активів, тис. грн.	5540	5897	6542	6536	6145	+605,0
3. Оборотність поточних активів, п. 1 / п. 2	1,98	2,02	2,05	2,15	1,96	-0,02
4. Тривалість обороту поточних активів, 360 / п.3	181,8	178,2	175,6	167,4	183,7	+1,9
Розрахунок оборотності оборотних активів						

5. Середній залишок оборотних активів, тис. грн..	1680,0	1728,0	1679,5	1629,5	1632,5	-47,5
6. Оборотність оборотних активів, п.1 / п.5	6,5	6,9	8,0	8,6	7,4	0,9
7. Період обороту оборотних активів, 360/п.6	55,4	52,2	45,0	41,9	48,6	-6,8
8. Коефіцієнт завантаженості оборотних коштів, (п.5/п.1)х100%	15,4	14,5	12,5	11,6	13,5	-1,9
Розрахунок оборотності грошових коштів						
9. Середні залишки грошових коштів, тис. грн..	54,0	109,0	92,5	16,5	9,95	-44,05
10. Оборот за період, тис. грн..	103,0	230,4	93,0	20,1	17,5	-85,5
11. Період обороту грошових коштів,	189,0	171,0	185,0	295,0	202,0	+13,0

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6	7
12. Оборотність грошових коштів	1,9	2,11	1,95	1,22	1,78	-0,12
Розрахунок оборотності дебіторської заборгованості						
13. Середня дебіторська заборгованість, тис. грн.	103	159	184	116,5	38,5	-64,5
14. Оборотність дебіторської заборгованості, рази/рік	106,0	74,8	72,9	120,3	313,0	+207,0
15. Період погашення дебіторської заборгованості, днів	3,4	4,8	4,9	3,0	1,05	-2,35
16. Доля дебіторської заборгованості в оборотних активах	43,9	46,5	45,1	48,1	54,3	10,4
17. Відношення дебіторської заборгованості до виручки від реалізації	0,06	0,02	0,05	0,06	0,07	+0,01
Розрахунок оборотності власного капіталу						
18. Власний капітал	4507,0	4827,0	4624,0	4490,0	4320,0	-187,0
19. Оборотність власного капіталу	2,4	2,5	2,9	3,1	2,8	+0,4
20. Період обороту власного капіталу	150,0	144,0	124,1	116,1	126,6	-23,4

Відповідно даних аналізу середня величина поточних активів збільшилась з 5540,0 тис. грн. у 2014 році до 6145,0 тис. грн. у 2018 році.

Таким чином аналіз оборотності поточних активів показав, що вона зменшилась з 1,98 у 2014 році до 1,96 у 2018 році, тобто на 0,02 пункти.

Тривалість обороту поточних активів збільшилась з 181,8 днів до 183,7 днів, тобто на 1,9 дні.

Фінансовий стан підприємства залежить від того, наскільки швидко кошти, вкладені в активи, перетворюються в реальні гроші.

Як бачимо за останній рік відбулося погіршення показників грошових засобів, що характеризують оборотність, підприємства.

Період обороту грошей зріс з 189 днів до 202 днів, що разом з ростом операційних витрат привело до росту мінімальної суми грошей, необхідних для господарської діяльності.

Для стабілізації фінансового стану важливе значення має швидкість руху коштів. На підприємстві завжди повинний бути мінімальний залишок коштів, що покриває поточні зобов'язання. Відсутність такого запасу свідчить про наявність фінансових ускладнень у підприємства.

Надмірна їхня величина говорить про те, що реальне підприємство зазнає збитків, зв'язаних з інфляцією і знецінюванням грошей. Тому на підприємстві, поруч з аналізом оборотності матеріальних оборотних активів, актуальним є аналіз оборотності грошових коштів.

Це безсумнівно негативний момент у використанні оборотних коштів, тому що породжує напруженість у забезпеченні підприємства коштами.

Як видно з таблиці 2.5 загальна ситуація з дебіторською заборгованістю характеризується збільшенням її частки в виручці від реалізації (з 43,9% у 2014 році до 54,3 % у 2018 році, тобто на 10,4 %), що свідчить про надто ліберальну політику щодо покупців.

Зменшився період погашення дебіторської заборгованості з 3,4 днів до 3 днів, відповідно збільшилась її оборотність зі 106,0 разів на рік до 313,0. Таким чином все більша частина фінансових ресурсів підприємства “заморожується” у вигляді кредитування покупців, що викликає труднощі з фінансуванням поточної діяльності самого підприємства.

Розробка політики інкасації дебіторської заборгованості передбачає встановлення на підприємстві чи установі певної системи процедур, пов'язаних із справлянням боргів. До цих процедур можуть входити письмові попередження, телефонні розмови з головними менеджерами підприємства-покупця, подання до арбітражного суду позову про банкрутство тощо. У системі цих процедур можуть бути застосовані й спеціальні методи прискорення інкасації дебіторської заборгованості — факторинг, облік векселів (якщо товарний кредит оформлено векселем) тощо.

Слід проявляти певну твердість у фінансових стосунках із позичальниками.

Оборотність власного капіталу збільшилась з 2,4 до 2,8 днів, тобто на 0,4 дні.

Динаміка оборотності показана на рисунку 2.6.

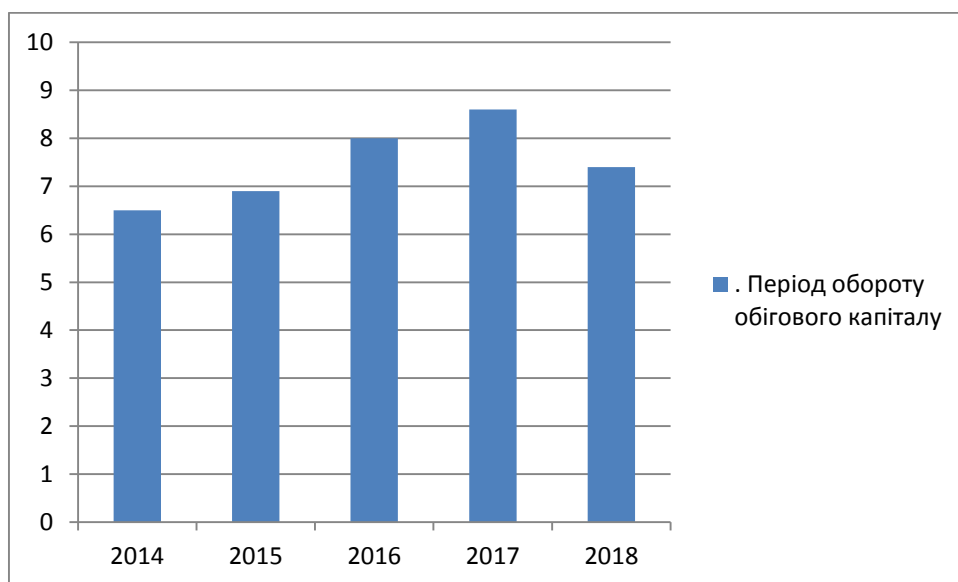


Рис. 2.6. – Динаміка оборотності обігових активів

Формування раціональної структури джерел фінансових ресурсів підприємства для фінансування необхідного обсягу обігових активів та забезпечення бажаного рівня доходів є одним із найважливіших завдань управління обіговими активами та фінансового менеджменту підприємства в цілому.

Будь-яке підприємство для фінансування своєї діяльності потребує достатнього обсягу фінансування.

Управління фінансуванням обігових активів підприємства підкорене цілям забезпечення необхідної потреби в них відповідними фінансовими ресурсами та оптимізації структури джерел формування цих ресурсів.

З урахуванням цієї мети на підприємстві розробляється політика фінансування обігових активів.

Політика фінансування обігових активів являє собою частину загальної політики управління його оборотними активами, що полягає в оптимізації

обсягу та складу фінансових джерел їх формування з позицій забезпечення ефективного використання власного капіталу та достатнього рівня фінансової стійкості підприємства.

Проаналізуємо до чого приведе така зміна в оборотності поточних активів шляхом розрахунків залучених коштів в оборот та додаткових залучень, визваних уповільненням руху поточних активів (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Розрахунок додаткових залучень коштів

Показники	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1	2	3	4	5	6
1. Виручка від реалізації, тис. грн..	10929,0	11891,0	13408,0	14014,0	12066,0
2. Тривалість обороту поточних активів,	181,8	178,2	175,6	167,4	183,7
3. Залучення коштів в оборот, тис. грн..	63,7				
4. Сума додаткових залучень за 2018 рік, тис. грн..	124,9				

Таким чином сповільнення обороту на 1,9 дня вимагає залучення додаткових коштів в оборот на 63,7 тис. грн.

А оскільки оборотність поточних активів у звітному році склала 1,96 раза, то сума додаткових залучень за вест рік коштів складе 124,9 тис. грн.

Ефект прискорення оборотності виражається в скороченні потреби в обігових активах у зв'язку з поліпшенням їх використовування, їх економії, що впливає на приріст об'ємів виробництва, і як наслідок — на фінансові результати.

Потреба в обігових коштах зв'язана прямою залежністю не тільки з обсягом виробництва (збуту), але й з тривалістю обороту. При скороченні періоду оборотності відбувається вивільнення обігових коштів з обігу, і, навпаки, збільшення періоду оборотності викликає потребу в додаткових коштах.

У випадках, коли відносно вивільнення обігових коштів, зумовлене прискоренням оборотності, перевищує додаткову потребу в коштах,

необхідних для забезпечення збільшення обсягів виробництва, відбувається абсолютне вивільнення обігових коштів.

Якщо ж додаткова потреба в обігових коштах, яка пов'язана з нарощуванням обсягу виробництва, більше тієї величини, що вивільняється за рахунок прискорення оборотності, можемо говорити тільки про відносне вивільнення обігових коштів.

2.4. Аналіз ефективності використання обігових коштів ТОВ «СНЕК»

Фінансова усталеність підприємства – це такий стан його фінансових ресурсів, їхній розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при зберіганні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику.

Динаміка структури власного капіталу приведена в додатку В.

Таким чином в структурі власного капіталу за дослідний період питома вага статутного капіталу зменшилась з 46,2% у 2014 році до 46,0 % у 2018 році, тобто значно не змінилась, додатковий капітал не змінювався і становить 26,9%.

Нерозподілений прибуток збільшився в структурі з 26,9% до 27,1 %.

Результати аналізу динаміки власного капіталу відображено на рисунку 2.7.

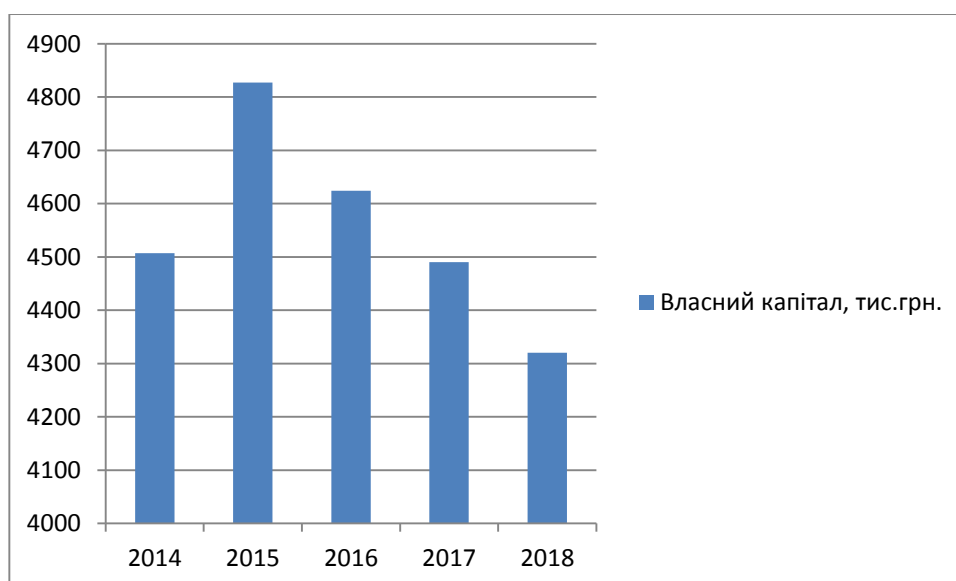


Рис. 2.7 – Динаміка власного капіталу підприємства

Величина обігових коштів, що вивільнилися завдяки прискоренню оборотності, характеризує поліпшення використання оборотного капіталу.

Основні шляхи прискорення оборотності капіталу:

- скорочення тривалості виробничого циклу за рахунок інтенсифікації виробництва (використовування новітніх технологій);
 - поліпшення організації матеріально-технічного постачання з метою безперебійного забезпечення виробництва необхідними матеріальними ресурсами і скорочення часу знаходження капіталу в запасах;
 - прискорення процесу відвантаження продукції і оформлення розрахункових документів;
 - скорочення часу знаходження засобів в дебіторській заборгованості; .
- Зрештою поліпшується платоспроможність і фінансовий стан підприємства.

Динаміка позичкового капіталу відображена в додатку Д.

Таким чином підприємство до 2017 року не використовувало довгострокові кредити (тільки в останні два роки їх сума склала відповідно 795,0 тис. грн. та 828,0 тис. грн.), але короткострокові кредити в ці роки навпаки відсутні.

Короткострокові кредити підприємство мало у 2015 та 2016 роках, їх відповідний розмір становив 400,0 тис. грн. та 675,0 тис. грн.

Наочно динаміка позичкового капіталу приведено на рисунку 2.8.

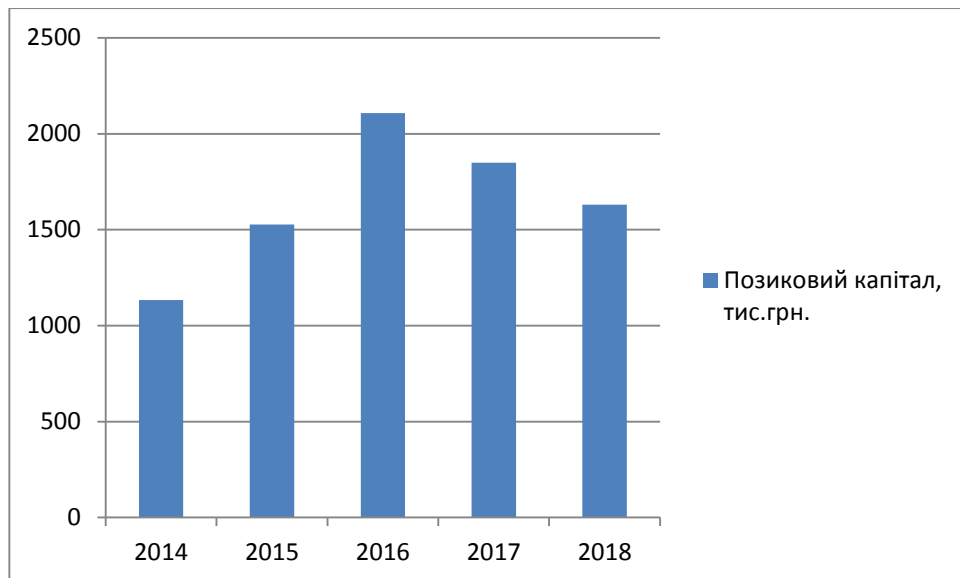


Рис. 2. 8 – Динаміка позичкового капіталу

Фінансовий стан підприємства залежить від того, наскільки сума власних оборотних засобів перевищує розмір заборгованості.

Частка власного капіталу більше, ніж частка позиченого. Можна пропонувати забезпечення повного завантаження виробничих потужностей, збільшення власного капіталу, збільшення загального обороту капіталу і рентабельного асортименту конкурентної продукції.

Таким чином, показниками фінансової усталеності є показники, що характеризують ступінь забезпеченості запасів і витрат джерелами їхній формування.

Для оцінки стану запасів і витрат використовують дані групи статей «Запаси» II розділу активу балансу. Аналіз усталеності фінансового стану на ту або іншу дату дозволяє відповісти на запитання: наскільки правильно підприємство управляло фінансовими ресурсами протягом періоду, що передує цій даті. Таким чином сутність фінансової усталеності визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів, а платоспроможність виступає її зовнішнім проявом.

Результативність і економічна доцільність функціонування підприємства оцінюється не тільки абсолютними, але і відносними

показниками. Відносними показниками є система показників рентабельності.

У широкому розумінні слова поняття рентабельності означає прибутковість, дохідність. Підприємство вважається рентабельним, якщо результати від реалізації продукції (робіт, послуг) покривають витрати виробництва (обігу) і утворюють суму прибутку, достатню для нормального функціонування підприємства.

Економічна сутність рентабельності може бути розкрита тільки через характеристику системи показників. Загальний їхній зміст – визначення суми прибутку з однієї гривні вкладеного капіталу. І оскільки це відносні показники – вони практично не підпадають під вплив інфляції.

Основними показниками рентабельності, якими вимірюється дохідність підприємств в Україні, є наступні:

1. Рентабельність активів (майна) R_a показує, який прибуток одержує підприємство з кожної гривні, вкладеної в активи:

$$R_a = Пч / A \quad (2.1)$$

де A – середній розмір активів;

$Пч$ – прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства (чистий прибуток).

2. Рентабельність поточних активів $R_{па}$ показує, скільки прибутку одержує підприємство з однієї гривні, вкладеної в поточні активи:

$$R_{па} = Пч / A_{п} \quad (2.2)$$

де $A_{п}$ – середній розмір поточних активів.

3. Рентабельність інвестицій R_i – показник, що відбиває ефективність використання засобів, інвестованих у підприємство. Цей показник відображає оцінку «майстерності» керування інвестиціями.

$$R_{па} = П / (ВК + ДЗ) \quad (2.3)$$

де $П$ – загальна сума прибутку за період;

ВК – середній розмір власного капіталу;

ДЗ – середній розмір довгострокових зобов'язань.

З метою якісної оцінки стану активів і платоспроможності потрібно застосовувати кількісний вимір.

Для цього дуже часто використовують коефіцієнт покриття:

$$K_p = \text{Pr A} / \text{IVp П} \quad (2.4)$$

де Pr A - другий розділ активу у балансі підприємства;

IVpП - четвертий розділ пасиву у балансі підприємства.

При цьому до активів не включають витрат майбутніх періодів.

Критичне значення K_p дорівнює 1.

При $K_p < 1$ формується неліквідний баланс. Коефіцієнт покриття від 1 до 1,5 свідчить про своєчасність погашення боргів.

Розрахунок показників ефективності обігових активів приведено в таблиці 2.9.

Критичне значення коефіцієнту покриття було у 2015 році, коли він становив 0,72 ($K_p < 1$).

В останні роки він був більше одиниці, що свідчить про своєчасність покриття підприємством боргів.

Таким чином показники рентабельності мають тенденцію до зниження.

Оскільки 2018 рік був збитковим, то фактично аналіз рентабельності має місце до 2017 року.

Таблиця 2.9 – Розрахунок показників ефективності обігових активів

Показники	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+,-)
Коефіцієнт покриття	1,43	1,2	0,73	1,65	1,93	+0,5
Рентабельність активів (майна), %	18,0	13,2	-	0,25	-	
Рентабельність поточних активів	12,4	8,6	-	0,24	-	
Рентабельність інвестицій	16,1	10,8	-	0,32	-	

Так рентабельність активів знизилась з 18,0% у 2014 році до 0,25 % у 2017 році, рентабельність поточних активів знизилась з 12,4 % у 2014 році до 0,24 % у 2017 році., рентабельність інвестицій знизилась з 16,1 % у 2014 році до 0,32 % у 2018 році.

Показник рентабельності виробництва знаходиться в прямій залежності від рентабельності продукції.

Підвищення рентабельності продукції забезпечується переважно зниженням собівартості одиниці продукції.

При поліпшенні використання матеріальних обігових коштів знижується їхній розмір, що припадає на 1 гривню реалізованої продукції. Отже, чинники прискорення оборотності матеріальних оборотних коштів є одночасно чинниками росту рентабельності виробництва.

Досліджуючи напрямки поліпшення використання обігових активів підприємства та підвищення ефективності управління обіговими активами взагалі, необхідно визначати оптимальні потреби підприємства в обігових активах, враховуючи роль в цьому процесі методів їх нормування, а також оптимізацію джерел фінансування обігових активів.

Потрібно сказати, що не менші резерви підвищення ефективності управління обіговими активами має і прискорення оборотності мобільних активів підприємства, яке позитивно впливає на фінансово-майновий стан підприємства.

Прискорення оборотності обігових активів зменшує потребу в них, дозволяє підприємствам вивільняти частину оборотних коштів або для потреб виробництва (абсолютне вивільнення), або для додаткового випуску продукції (відносне вивільнення).

В результаті прискорення обороту вивільняються матеріальні елементи оборотних коштів, менше потрібно запасів сировини, матеріалів, палива, залишків незавершеного виробництва та ін., а отже, вивільняються і грошові ресурси, раніше вкладені в ці запаси.

Вивільнені грошові ресурси розміщуються на розрахунковому рахунку підприємства, в результаті чого поліпшується їх фінансовий стан, поліпшується його платоспроможність.

Таким чином, роль прискорення обороту активів у формуванні операційного прибутку є дуже високою і визначає необхідність постійного управління цим процесом з метою підвищення ефективності управління оборотним капіталом в цілому.

Таким чином, ефективність управління обіговими активами підприємства залежить від рівня організаційності та узгодженості процесів аналізу оборотних активів підприємства в попередньому періоді, планування обігових активів, контролю за виконанням планів та прийняттям управлінських рішень щодо підвищення ефективності використання обігових активів.

Паралельно мають бути проведені заходи по реструктуризації системи організації виробництва та управління підприємством. Заходи лише у фінансовій сфері не призведуть до поліпшення ефективності використання фінансових ресурсів та поліпшення фінансового стану, а лише відтягнуть банкрутство.

Висновки по розділу 2

Таким чином аналіз показав, що дохід підприємства у 2018 році збільшився в порівнянні з 2014 роком на 1137,0 тис. грн. Собівартість реалізованої продукції також зросла на 128,2%. Чистий прибуток підприємства зменшився, так у 2014 році він становив 687,0 тис. грн., а у 2018 році був збиток у розмірі 99,0 тис. грн. Власний капітал підприємства зменшився з 4507,0 тис. грн. у 2014 році до 4320,0 тис. грн. у 2018 році.

Матеріальні витрати збільшилися з 1343,0 тис. грн. у 2014 році до 1456,0 тис. грн. у 2018 році., тобто на 113,0 тис. грн., або на 108,4 %

Відповідно даних за період з 2014 по 2018 роки у структурі оборотних активів сталися зміни. Найбільшу питому вагу займають запаси (52,4% у 2014 році та 43,4 % у 2018 році, тобто зменшення в структурі на 9%) та дебіторська заборгованість (43,9% у 2014 році та 54,3 5 у 2018 році, збільшення становило 10,4 %) . Темп приросту активів у 2018 році до 2014 року становить 9,4 %, що менше ніж темп приросту виручки від реалізації, який становить 10,4.

Аналіз оборотності поточних активів показав, що вона зменшилась з 1,98 у 2014 році до 1,96 у 2018 році, тобто на 0,02 пункти. Тривалість обороту поточних активів збільшилась з 181,8 днів до 183,7 днів, тобто на 1,9 дні. Період обороту грошей зріс з 189 днів до 202 днів, що разом з ростом операційних витрат привело до росту мінімальної суми грошей, необхідних для господарської діяльності. Загальна ситуація з дебіторською заборгованістю характеризується збільшенням її частки в виручці від реалізації.

Підприємство до 2017 року не використовувало довгострокові кредити (тільки в останні два роки їх сума склала відповідно 795,0 тис. грн. та 828,0 тис. грн. Короткострокові кредити підприємство мало у 2015 та 2016 роках, їх відповідний розмір становив 400,0 тис. грн.. та 675,0 тис. грн. Критичне значення коефіцієнту покриття було у 2015 році , коли він становив 0,72. Рентабельність активів знизилась з 18,0% у 2014 році до 0,25 % у 2017 році, рентабельність поточних активів знизилась з 12,4 % у 2014 році до 0,24 % у 2017 році., рентабельність інвестицій знизилась з 16,1 % у 2014 році до 0,32 % у 2018 році.

3 НАПРЯМКИ ЗБІЛЬШЕННЯ ОБІГОВИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрямки мінімізації витрат обігових активів

У залежності від характеру заходів основні напрямки реалізації резервів економії ресурсів у промисловості і на виробництві підрозділяються на виробничо-технічні й організаційно-економічні.

До виробничо-технічних напрямків відносяться заходи, зв'язані з якісною підготовкою сировини до його виробничого споживання, удосконалюванням конструкції машин, устаткування і виробів, застосуванням більш економічних видів сировини, палива, упровадженням нової техніки і прогресивної технології, що забезпечують максимально можливе зменшення технологічних відходів і втрат матеріальних ресурсів у процесі виробництва виробів з максимально можливим використанням вторинних матеріальних ресурсів.

Якщо говорити про поліпшення використання оборотних коштів, не можна не сказати і про економічне значення економії оборотних фондів, що виражається в наступному:

Зниження питомих витрат сировини, матеріалів, палива забезпечує виробництву великі економічні вигоди, дає можливість з даної кількості матеріальних ресурсів виробити більше готової продукції і виступає тому як одна із серйозних передумов збільшення масштабів виробництва.

Прагнення до економії матеріальних ресурсів спонукає до впровадження нової техніки й удосконалюванню технологічних процесів.

Економія в споживанні матеріальних ресурсів сприяє поліпшенню використання виробничих потужностей.

Економія матеріальних ресурсів у величезній мірі сприяє зниженню собівартості промислової продукції.

Істотно впливаючи на зниження собівартості продукції, економія матеріальних ресурсів надає позитивний вплив і на фінансовий стан підприємства.

Головний напрямок економії матеріальних ресурсів на кожному конкретному підприємстві - збільшення виходу кінцевої продукції з той самою кількістю сировини і матеріалів - залежить від технічного оснащення виробництва, рівня майстерності працівників, рівня організації матеріально-технічного забезпечення, кількості норм витрати і запасів матеріальних ресурсів.

До основних організаційно-економічних напрямків економії матеріальних ресурсів відносяться:

- комплекси заходів, зв'язаних з підвищенням наукового рівня нормування і планування матеріалоємності промислової продукції, розробкою і впровадженням технічно обґрунтованих норм і нормативів витрати матеріальних ресурсів;

- комплекси заходів, зв'язаних із установленням прогресивних пропорцій, що полягають у прискореному розвитку виробництва нових, більш ефективних видів сировини і матеріалів.

Змінні витрати підприємства збільшуються і зменшуються пропорційно об'єму випуску продукції.

Це витрати сировини, матеріалів, енергії, палива, зарплати робітників на відрядній формі оплати праці, відрахування і податки від зарплати і виручки і т.д.

Постійні затрати не залежать від об'єму виробництва і реалізації продукції.

До них відноситься амортизація основних засобів і нематеріальних активів, суми виплачених процентів за кредити банків, орендна плата, витрати

на управління і організацію виробництва, зарплата персоналу на почасовій оплаті.

Постійні витрати разом з прибутком становлять маржинальний прибуток підприємства.

Поділ витрат на постійні та змінні і використання показника маржинального прибутку дозволяє розрахувати границю рентабельності, ту суму виручки, яка необхідна для того, щоб покрити всі постійні витрати підприємства. Прибутку при цьому не буде, але і не буде збитків.

$$\text{Маржинальний дохід} = \text{постійні затрати} + \text{прибуток} \quad (3.1)$$

У точці беззбитковості:

$$\text{Маржинальний дохід} = \text{Постійні затрати} \quad (3.2)$$

Рентабельність при такій виручці буде рівна нулю. Розраховується межа рентабельності, яка визначається відношенням суми постійних затрат, в складі собівартості реалізованої продукції, до частки маржинального прибутку в виручці.

Запас фінансової міцності – це величина, на яку фактичний (або запланований) обсяг реалізації перевищує точку беззбитковості.

Він відображає величину можливого зниження обсягу виробництва і реалізації без ризику покрити затрати.

Запас міцності може виражатись у грошовій формі або у процентах.

У грошовій формі за формулою:

$$\text{Запас фінансової міцності} = \text{виторг} - \text{точка беззбитковості} \quad (3.3)$$

У процентах:

$$\text{Запас фінансової міцності у процентах} = (\text{Запас фінансової міцності у грошовій формі} / \text{Виторг}) \times 100\% \quad (3.4)$$

Формула беззбитковості у грошовому виразі:

$$\text{Точка беззбитковості} = \text{постійні витрати} / \text{коефіцієнт маржинального доходу} \quad (3.5)$$

Якщо відома межа рентабельності, то не важко розрахувати запас фінансової стійкості (ЗФС):

$$\text{ЗФС} = [(\text{Виручка} - \text{Межа рентабельності}) / \text{Виручка}] \times 100 \quad (3.6)$$

Аналіз беззбитковості можна використовувати при: започаткуванні нового виду діяльності, при розвитку і розширенні того, що вже існує, виготовленні нового виду продукції та наданні нового виду послуг.

Розрахунок рентабельності і запасу фінансової стійкості підприємства можна здійснити за допомогою даних, наведених у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Розрахунок рентабельності і запасу фінансової стійкості підприємства

Показники	Варіант 1	Варіант 2
Виручка від реалізації продукції за мінусом ПДВ, акцизів і т.д.	15473	17608
Прибуток, тис.грн.	4313	2252
Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	21120	16958
Сума змінних витрат, тис. грн.	15805	12498
Сума постійних витрат, тис. грн.	5315	4460
Сума маржинального доходу, тис. грн.	9628	6712
Доля маржинального доходу у виручці, %	62,2%	38%
Межа рентабельності, тис.грн.	8545	11737
Запас фінансової стійкості, тис.грн.	6931,9	5863,4
Запас фінансової стійкості, %	44,8%	33,3%

Наочно розрахунок запасу фінансової міцності відображено на рис.3. 1.

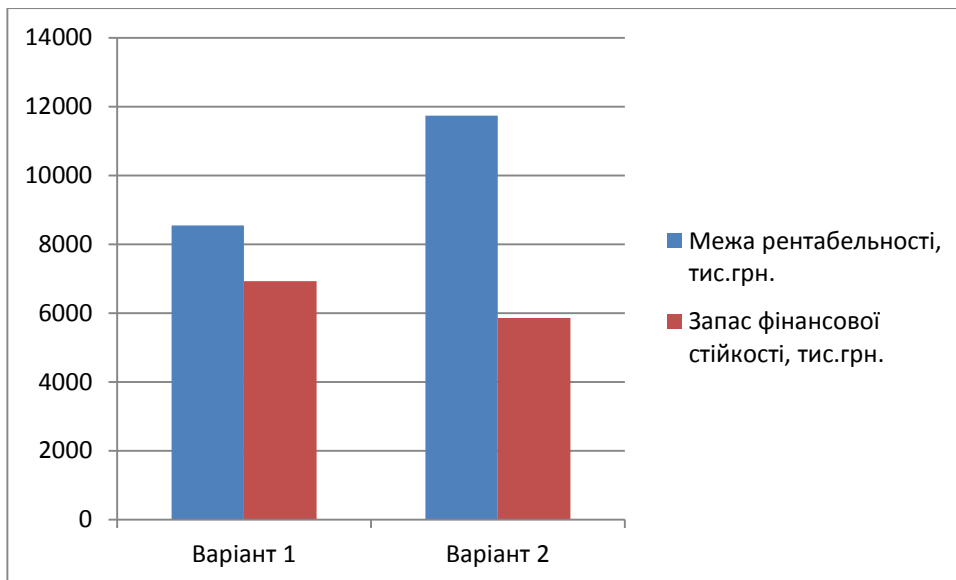


Рис.3.1 – Запас фінансової міцності підприємства

Дані таблиці 3.1 свідчать про те, що по-першому варіанту потрібно було реалізувати продукцію на суму 8545 тис. грн., для покриття всіх витрат.

При такій виручці рентабельність виробництва дорівнює нулю.

Фактична виручка по-першому варіанту складала 15473 тис. грн., що вище межі на 6931,9 тис. грн., чи на 44,8%.

Запас фінансової стійкості: точка беззбитковості 55,2% по-першому варіанту та 67% - по-другому варіанту.

Треба відмітити, що по-другому варіанту фінансова стійкість підприємства суттєво знизилась, так як для покриття всіх затрат потрібно реалізувати продукцію на суму 11737 тис. грн., при цьому запас фінансової стійкості по-другому варіанту зменшився на 1068,5 тис. грн., або на 11,5%.

Такі розрахунки дозволяють відповісти на питання: чи покриє збільшення обсягу продажів витрати, чи збільшиться прибутковість підприємства, чи окупиється модернізація виробництва, завдяки економії яких ресурсів можна знизити сукупні матеріальні витрати, тощо.

Щоб показати, що мінімізації витрат обігових активів також сприяє оптимізація терміну амортизації устаткування, вирішимо безперервну задачу оптимізації терміну амортизації устаткування.

Для цього припустимо, що питомі витрати на ремонт (витрати на одиницю часу) зростають лінійно з часом.

З економічної точки зору зрозуміло, що якщо питомі витрати залишаються незмінними (тим більше, якщо вони зменшуються), то нове устаткування купувати не вигідно.

Ми не враховуємо моральний знос, йдеться тільки про фізичний знос устаткування.

Лінійна ж апроксимація зростання питомих витрат достатньо умовна, проте, в межах тих реальних моментів часу, по яких ми оцінюємо витрати, рішення задачі буде близьке до реального.

Отже, питомі витрати $E' = a \cdot T + b$. Тоді витрати E_1 за період часу з T_{01} до T_1 будуть рівні

$$E_1 = \int_{T_{01}}^{T_1} (a \cdot T + b) dT = \frac{a}{2} (T_1^2 - T_{01}^2) + b \cdot (T_1 - T_{01}). \quad (3.7)$$

Відповідно витрати E_2 за період часу з T_{02} до T_2 будуть рівні

$$E_2 = \frac{a}{2} \cdot (T_2^2 - T_{02}^2) + b \cdot (T_2 - T_{02}) \quad (3.8)$$

Якщо відомі витрати E_1 і E_2 , то можна визначити коефіцієнти a і b :

$$\begin{cases} a = \frac{2 \cdot [E_2 \cdot (T_1 - T_{01}) - E_1 \cdot (T_2 - T_{02})]}{(T_2 - T_{02}) \cdot (T_1 - T_{01}) \cdot (T_2 + T_{02} - T_1 - T_{01})} \\ b = \frac{E_1 \cdot (T_2^2 - T_{01}^2) - E_2 \cdot (T_1^2 - T_{01}^2)}{(T_2 - T_{02}) \cdot (T_1 - T_{01}) \cdot (T_2 + T_{02} - T_1 - T_{01})} \end{cases} \quad (3.9)$$

Витрати за період амортизації устаткування T_a (починаючи з моменту його придбання) складуть

$$E_a = E_0 + \int_0^{T_0} (a \cdot T + b) dT = E_0 + \frac{a \cdot T_a^2}{2} + b \cdot T_a, \quad (3.10)$$

де E_0 - вартість устаткування, що придбавалося.

Помножив, цей вираз на відношення $\frac{T_0}{T_a}$, отримаємо середні витрати за деякий час T_0 (щоб можна було порівнювати витрати з різними термінами амортизації):

$$E_{a0} = \left(\frac{E_0}{T_a} + \frac{a \cdot T_a}{2} + b \right) \cdot T_0 \quad (3.11)$$

Продиференціював цей вираз по T_a , прирівнявши його нулю і знайшовши звідси T_a , отримаємо оптимальний термін амортизації устаткування:

$$T_{aopt} = \sqrt{\frac{2 \cdot E_0}{a}} \quad (3.12)$$

Підставив цей вираз отримаємо мінімальні витрати:

$$E_{a0min} = (\sqrt{2 \cdot E_0 \cdot a} + b) \cdot T_0 \quad (3.13)$$

Тепер, якщо вартість автомобіля 50 тис. грн.. ($E_0=50$). За перший рік ($T_0=1$, $T_1=1$) витрати на ремонт склали 10 тис. грн.. ($E_1=10$). За другий рік ($T_0=1$, $T_2=2$) витрати на ремонт склали 30 тис. грн. ($E_2=30$).

Підставивши ці значення в відповідну формулу, отримаємо $a=20$, $b=0$.

Знайдемо оптимальний термін амортизації – $T_{aopt} = 2,24$ року.

Також знайдемо середні витрати за рік ($T_0=1$) при різних термінах амортизації.

Розрахунок середніх витрат при різних термінах амортизації приведено в таблиці 3.2.

Оптимізація термінів морального зносу устаткування не так очевидна, проте, можлива.

Найбільш просто задача розв'язується, якщо чергове придбання устаткування буде розглядатися альтернативним порядком.

Можна набути устаткування або старої розробки, або нової розробки.

Припустимо, мінімальні витрати, для устаткування нової розробки більше, ніж для устаткування старої розробки.

Але устаткування нової розробки дозволяє збільшити об'єм реалізації продукції (наприклад, за рахунок поліпшення якості)

Таблиця 3.2 – Розрахунок середніх витрат при різних термінах амортизації

Показники	Значення показників				
	1	2	3	4	5
Строк амортизації, в роках	1	2	3	4	5
Середні витрати за рік у тис. грн.	60	45	44,7	46,7	52,5

Наочно зв'язок між строком амортизації та середніми витратами за рік приведено на рисунку 3.2.

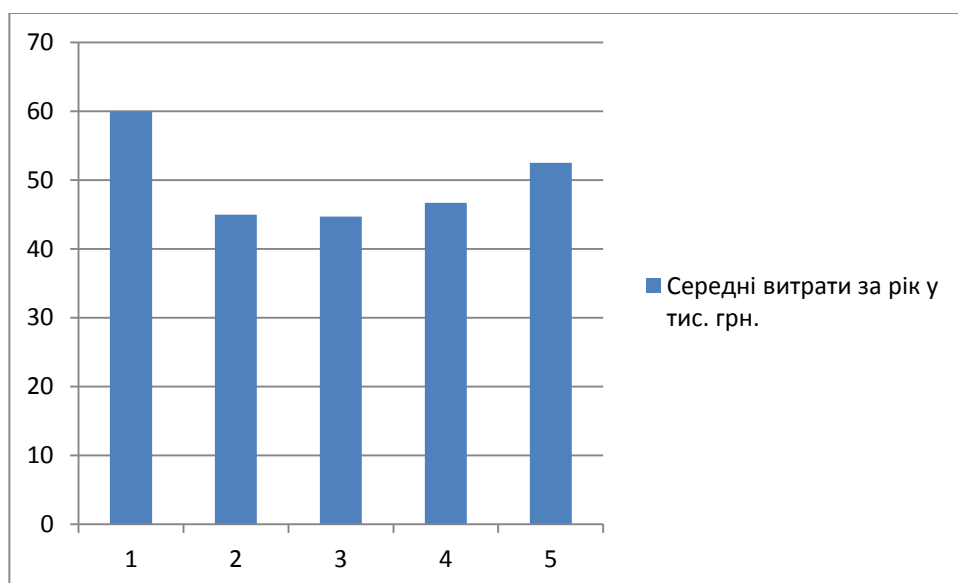


Рис. 3.2. – Порівняння витрат за строками амортизації

Тоді величину мінімальних витрат на придбання і експлуатацію нового устаткування необхідно зменшити на величину прибутку, ініційовану додатковим об'ємом реалізації продукції за умови придбання нового устаткування.

Якщо отримана при цьому сума буде менше суми витрат на придбання і експлуатацію устаткування старої розробки, то має сенс придбавати устаткування нової розробки, якщо ні, то краще купити устаткування старої розробки.

Різновидом економічного методу розрахунку сукупної потреби у власних обігових коштах є контрольний метод.

Контрольний розрахунок виконується окремо на двох групах обігових коштів. Поділ обігових коштів на дві групи здійснюється залежно від особливостей виробництва.

В одну групу (виробнича потреба) відносять кошти, авансовані у сировину, матеріали, куповані напівфабрикати, допоміжні матеріали, паливо, тару, незавершене виробництво, готову продукцію.

До другої групи (невиробнича потреба) входять запасні частини для ремонту, малоцінні та швидкозношувані предмети, витрати майбутніх періодів.

Потребу в обігових коштах першої групи, розмір якої залежить від обсягу виробництва, розраховують з урахуванням темпів зростання виробничої програми (табл. 3.3).

Потребу в обігових коштах другої групи, розмір якої не залежить від обсягу виробництва, розраховують шляхом її збільшення на 50 відсотків від зростання виробничої програми (табл. 3.4).

Сукупна потреба в обігових коштах на плановий період з урахуванням прискорення оборотності коштів - 403,52 тис.грн.

Таблиця 3.3 - Визначення сукупної потреби в обігових коштах на плановий період

№п/п	Найменування показників	Од. виміру	Сума
1	Сукупна потреба в обігових коштах у звітному періоді	тис. грн	400,0
2	Товарна продукція за виробничою собівартістю:	тис. грн	
	— за планом попереднього року	тис. грн	28000,0
	— на плановий період	тис. грн	29000,0
	— теж саме у відсотках до плану попереднього року	%	104,0
3	Прискорення оборотності обігових коштів у плановому періоді	%	3,0
4	Сукупна потреба в обігових коштах на плановий період	тис. грн	
4.1	— без урахування прискорення оборотності коштів	тис. грн	416,0
4.2	— з урахуванням прискорення оборотності коштів	тис. грн	403,52

Сукупна потреба в обігових коштах на плановий період з урахуванням їх вивільнення з обігу - 401,58 тис. грн.

Таким чином сукупна потреба в обігових коштах на плановий період з урахуванням їх вивільнення менше на 1,94 тис. грн. на кожні 400 тис. грн.

Економічний і контрольний методи, які не потребують виконання складних розрахунків, застосовують на діючих підприємствах, об'єднаннях підприємств на рівні галузевих міністерств у процесі планування або прогнозування.

На підприємстві може мати місце неспівпадання темпів зростання об'ємів виробництва і продажів з темпами приросту потреби в оборотних коштах.

Таблиця 3.4 - Визначення сукупної потреби в оборотних коштах на плановий період з урахуванням їх вивільнення з обігу

№ п/п	Найменування показників	Од. виміру	Сума
1	Сукупна потреба в обігових коштах у звітному періоді, у т.ч.:	тис. грн	400,0
	— виробничий	тис. грн	300,0

	— невиробничий	тис. грн	100,0
2	Зростання виробничої програми у плановому періоді	%	4,0 %.
3	Прискорення оборотності обігових коштів у плановому періоді	%	3,0
4	Частина сукупної потреби в обігових коштах, що залежить від зростання виробничої програми (виробнича потреба)	тис. грн	312,0
5	Частина сукупної потреби в обігових коштах, що не залежить від зростання виробничої програми (невиробнича потреба)	тис. грн	102,0
6	Сукупна потреба в обігових коштах на плановий період	тис. грн	414,0
7	Очікуване вивільнення обігових коштів	тис. грн	12,42
8	Сукупна потреба в обігових коштах на плановий період з урахуванням їх вивільнення з обігу	тис. грн	401,58

В тому випадку, якщо об'єми ростуть швидше, має місце той, що відносно вивільняється оборотних коштів, що свідчить про підвищення ефективності їх використання. Якщо потреба в оборотних коштах до кінця звітного періоду виявляється меншою, ніж на його початок, при виконанні всіх прийнятих зобов'язань виробничої програми, то на підприємстві має місце той, що абсолютне вивільняється засобів.

Пошук шляхів поліпшення використання оборотних коштів припускає перш за все запровадження сучасних технологій і інших досягнень науково-технічного прогресу, що забезпечують економію ресурсів, здешевлення виробництва і зростання якості продукції.

Важливу роль в цьому грає вдосконалення відносин з іншими господарюючими суб'єктами, контрагентами даного підприємства.

Йдеться про вдосконалення умов матеріально-технічного постачання, додання ним стійкого, довготривалого, гарантованого характеру.

Крім того, зміцнення власного положення на ринку припускає стабільність у відносинах з покупцями, вибір форм розрахунків, що гарантують платежі і забезпечуючи прискорення завершення реалізації продукції і надходження засобів на рахунки підприємства.

Це не тільки сприяє зміцненню фінансового положення конкретного підприємства, але і забезпечує зміцнення господарських зв'язків, фінансової і платіжної дисципліни.

3.2. Напрямки прогнозування фінансових показників підприємства

В процесі прогнозування фінансових показників доцільно використати методологію екстраполяції, за якої висновки про значення прогнозних показників у майбутніх періодах робляться на основі вивчення їх динаміки у попередніх періодах.

Необхідним елементом при цьому є побудова та аналіз так званого ряду динаміки, який класифікує значення показників у часі у розрізі окремих періодів та описує динаміку їх розвитку.

Аналіз ряду динаміки показника виручки від реалізації продукції не пояснює причин тих чи інших змін тенденції.

Методи екстраполяції використовують за відносно стабільного розвитку підприємства з чітко вираженим трендом.

Тренд - тенденція зміни економічних показників в економічному прогнозуванні.

Можна виокремити три основні групи методів прогнозування за допомогою екстраполяції:

- методи визначення середніх величин;
- екстраполяція тренду;
- експоненціальне згладжування.

Методи визначення середніх величин.

Прогнозні показники досить часто розраховуються як середнє значення відповідних показників у попередніх періодах.

Кожні наступні прогнозні показники розраховуються на основі значень, одержаних в 3, 4, ... n попередніх періодах заміною значень найвіддаленіших періодів на нові.

У разі, якщо ковзна середня (Кс) обчислюється як середня арифметична проста, то можна використати такий алгоритм її розрахунку:

$$Kct = \frac{1}{t} \sum_{i=t-n+1}^t x_i, \quad (3.14)$$

де t — границя числового ряду (порядковий номер останнього звітного періоду);

n — досліджуваний інтервал ряду динаміки;

x_i — значення досліджуваного показника в i -му періоді.

Розрахуємо методом ковзних середніх прогнозні показники грошових надходжень від реалізації продукції в третьому кварталі планового року в розрізі окремих місяців.

Є інформація щодо грошових надходжень у попередні шість місяців, досліджуваний інтервал $n = 3$ (табл. 3. 5).

Середні величини обчислюються здебільшого за алгоритмом середньої арифметичної простої чи середньої арифметичної зваженої.

Таблиця 3.5 – Розрахунок прогнозних грошових надходжень від реалізації продукції методом ковзних середніх

<i>Порядковий номер періоду</i>	<i>Значення досліджуваного показника</i>	<i>Ковзна середня в граничному періоді</i>
1	2	3
1.	120,0	—
2.	121,0	—
3.	122,0	—
4.	123,0	—
5.	124,0	—
6.	125,0	124,0
7. (прогноз)	124,0	124,3
8. (прогноз)	124,3	124,4
9. (прогноз)	124,4	—

Найпоширенішим у процесі прогнозування є метод визначення ковзної середньої, за використання якого прогнозні показники розраховуються як середні величини відповідних показників за n попередніх періодів (а не з використанням усіх значень аналізованого ряду динаміки).

Розглянутий метод є досить прийнятним для визначення тренду та розрахунку прогнозних показників при складанні фінансового плану підприємства.

Розраховані прогнозні показники на третій квартал планового року (7, 8, 9 місяці) становлять відповідно: 124,0; 124,3; 124,4.

Під екстраполяцією тренду розуміють продовження виявленої в процесі аналізу тенденції за межі побудованого на основі емпіричних даних ряду динаміки.

Передумовою використання цього методу прогнозування є сталість чинників, що формують виявлений тренд, а принциповим моментом — виявлення тренду, характерного для досліджуваного ряду динаміки.

Одним з способів розрахунку тренду є метод найменшого квадратичного відхилення.

Якщо спостерігається більш-менш стійка лінійна залежність значення досліджуваного показника (x) від часового інтервалу (t), то для виявлення тренду доцільно побудувати пряму, яка описується лінійною регресією:

$$x_t = a + bt \quad (3.15)$$

Параметри a та b трендового рівняння підбираються таким чином, що фактична сума квадратів відхилень показника x_t від теоретичних значень, що описуються прямою, повинна бути мінімальною:

$$f(a, b) : \sum_{t=1}^m (x_t - (a + bt))^2 \rightarrow \min, \quad (3.16)$$

де m — сукупність періодів аналізованого ряду динаміки.

На основі математичних перетворень отримаємо алгоритми розрахунку параметрів a та b :

$$b = \frac{12 \sum_{t=1}^m tx_t - 6(m+1) \sum_{t=1}^m x_t}{m(m^2 - 1)}; \quad (3.17)$$

$$a = \frac{1}{m} \sum_{t=1}^m x_t - b \frac{m+1}{2}. \quad (3.18)$$

Розглянемо процес визначення прогнозних показників за методом найменшого квадратичного відхилення (табл.3. 6).

Емпіричні дані щодо значень досліджуваних показників вважатимемо за x_t .

Сума цих показників за шість періодів, які складають ряд динаміки, дорівнюватиме 735,0 тис. грн.

Сума значень tx_t відповідно методиці розрахунку становитиме 2590,0 тис. грн.

Таблиця 3.6 – Розрахунок прогнозних грошових надходжень від реалізації продукції методом найменшого квадратичного відхилення

Показники	Сума (тис. грн.)
1	2
x_i	735,0
tx_t	2590,0
$b = \frac{12 \sum_{t=1}^m tx_t - 6(m+1) \sum_{t=1}^m x_t}{m(m^2 - 1)}$	1,0
$a = \frac{1}{m} \sum_{t=1}^m x_t - b \frac{m+1}{2}$	119,0
$x_t = a + bt$	
x_7	126,0
x_8	127,0
x_9	128,0

Підставивши відповідні значення у формули розрахунку параметрів лінійної регресії, отримаємо: $b = 1,0$; $a = 119,0$.

Шукана функція прямої, яка описує тренд, набуде вигляду:
 $x_t = 119,0 + 1,0t$.

Отже, прогнозне значення показника грошових надходжень у сьомому місяці становитиме 126,0 тис. грн., у восьмому місяці 127,0 тис. грн., у дев'ятому 128,0 тис. грн.

Розглянутий метод є досить прийнятним для визначення тренду та розрахунку прогнозних показників при складанні револьверного фінансового плану підприємства. Останнім часом дедалі більшого поширення в практиці фінансового прогнозування набуває методологія експоненціального згладжування другого і вищого порядків, яка точніше враховує той чи інший тренд у розвитку прогнозних показників.

Наочно порівняння розрахунку прогнозних показників методами визначення середніх величин та екстраполяційного тренду приведено на рисунку 3.4.

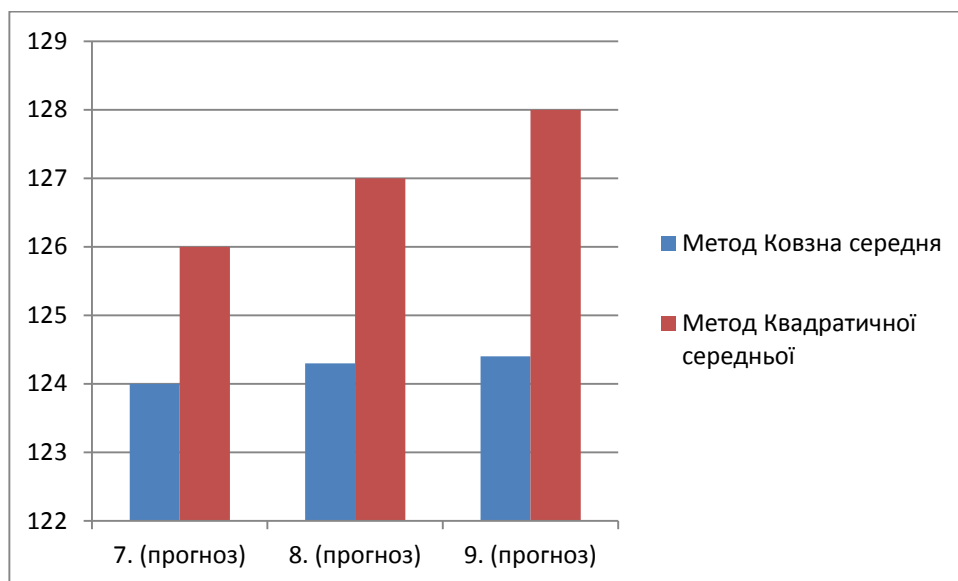


Рис. 3.4 – Порівняння розрахунків прогнозних грошових потоків методами середніх величин та найменшого квадратичного відхилення

На практиці в ході прогнозування доцільне комбіноване використання різних методів, а результати, отримані за допомогою методів екстраполяції, можуть служити базовою інформацією при використанні експертного методу.

3.3 Оцінка доцільності вкладень в інвестиції з фіксованою ставкою дохідності

Метод дисконтування Cash-flow називають також методом розрахунку внутрішньої (потенційної) вартості інвестиції. У разі використання цього методу відповідні інвестиційні рішення приймаються на основі порівняння абсолютних величин: теперішньої вартості вхідних і вихідних грошових потоків, які є наслідком інвестиційних вкладень. При цьому ставка дисконтування, яка застосовується при розрахунках теперішньої вартості, є заданою і відповідає ставці дохідності за можливими альтернативними вкладеннями.

Доцільність фінансових інвестицій в окремі об'єкти визначається шляхом приведення до теперішньої вартості очікуваних чистих грошових потоків (Cash-flow) від здійснення інвестицій та зіставлення сумарної величини цих потоків із собівартістю інвестицій (грошових виплат на придбання інвестиції). Вартість інвестиції визначається за таким алгоритмом:

$$C_0 = \frac{CF_1}{1+r} + \frac{CF_2}{(1+r)^2} + \frac{CF_3}{(1+r)^3} + \dots + \frac{CF_n}{(1+r)^n} - E_0, \quad (3.19)$$

де C_0 — вартість інвестиції;

CF — чистий грошовий потік (Cash-flow) від здійснення інвестиції;

E_0 — собівартість інвестиції;

r — коефіцієнт, який характеризує ставку дисконтування ($r = p/100$ %);

p — ставка дисконтування (ставка дохідності за найкращою (або середньою) з альтернативних можливостей вкладення коштів на ринку);

складається з двох компонентів: фіксованої ставки за безризиковими вкладеннями та середньоринкової премії за ризик;

n — період, протягом якого кошти вкладаються у фінансові інвестиції (кількість інтервалів, за які нараховуються доходи).

Якщо керуватися критерієм прибутковості, рішення щодо інвестиційних вкладень може бути прийняте, якщо вартість інвестиції є не менше нуля ($C_0 > 0$).

У такому разі рентабельність фінансових інвестицій дорівнюватиме або перевищуватиме ставку рентабельності за альтернативними вкладеннями на ринку.

У разі наявності багатьох альтернативних вкладень перевага віддається тому фінансовому інструменту, вартість якого є найвищою.

Підприємство планує здійснити фінансові вкладення у державні облигації (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Вихідні дані

№з/п	Показники	Сума
1	2	3
1.	Строк погашення вкладень у державні облигації, роки	2
2.	Дисконт по облигації, %	10
3.	Фіксована ставка процента за облигаціями, % річних	12
4.	Процент за квартал, %	3,0
5.	Собівартість фінансових інвестицій, грн.	800,0
6.	Комісійна винагорода фінансового посередника за придбання та зберігання облигацій, % від номінальної вартості	2,0
7.	Процентна ставка банківського депозиту, %	12,0
8.	Номінальна вартість облигації, грн.	1000,0
9.	Квартальна сума процентів, грн.	30,0
10.	Комісійна винагорода, грн.	20,0

Вкладання в цінні папери є прибутковим напрямком діяльності підприємства. Для прийняття обґрунтованого рішення необхідно зробити розрахунки на предмет альтернативного вкладання тимчасово вільних грошей підприємства з метою збільшення прибутку підприємства.

У таблиці наведені розрахунки теперішньої вартості майбутніх доходів від здійснення інвестицій (табл. 3.8).

Отже, розрахунки показують, що вартість інвестиції є позитивною. Це означає, що вкладення коштів у дані облигації є вигідними.

Таблиця 3.8 – Розрахунок вартості інвестицій

<i>Період, (квартал)</i>	<i>Грошовий потік від фінансових інвестицій,</i>	<i>Процентний фактор теперішньої вартості,</i>	<i>Теперішня вартість очікуваних доходів,</i>
1-й	30,0	0,95238	28,57
2-й	30,0	0,90703	27,21
3-й	30,0	0,86384	25,92
4-й	30,0	0,82270	24,68
5-й	30,0	0,78363	23,51
6-й	30,0	0,74622	22,39
7-й	30,0	0,71068	21,32
8-й	1030,0	0,67684	697,15
Загальна теперішня вартість майбутніх грошових надходжень від здійснення інвестицій в облігації, грн.			870,75
Загальна собівартість інвестиції, грн.			820,0
Вартість інвестиції, грн.			50,75

Охарактеризований метод оцінки інвестицій є універсальним і може використовуватися як для оцінки фінансових, так і реальних інвестицій. Разом з тим його застосування є проблематичним у разі ускладнень із прогнозуванням майбутніх грошових потоків від інвестицій та у разі невизначеності строків, на які вкладаються кошти. За наявності інфляційних очікувань наведені розрахунки слід скоригувати на прогнозний рівень інфляції, зокрема номінальну ставку дохідності в плановому періоді слід привести до реальної (з урахуванням індексу інфляції). Наочно вартість інвестицій у співвідношенні з загальною собівартістю та теперішньою вартістю майбутніх грошових надходжень приведено на рисунку 3.5

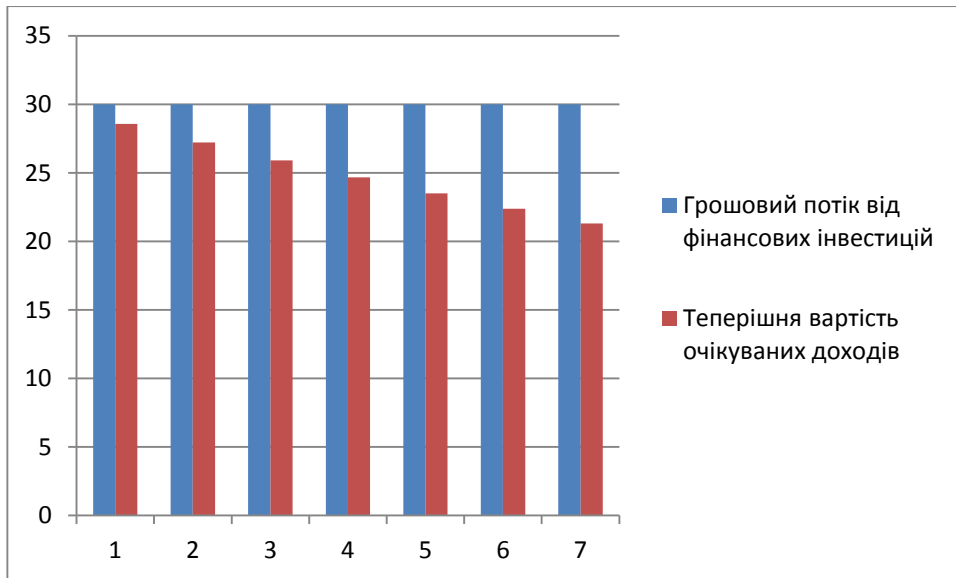


Рис. 3.5. – Співвідношення вартості інвестицій з загальною собівартістю та теперішньою вартістю майбутніх грошових надходжень

Суть методу NPV базується на такій схемі. Інвестиції в процесі експлуатації проекту генерують грошові потоки Cf_1, Cf_2, \dots, Cf_n (різниця між усіма грошовими надходженнями та грошовими виплатами підприємства за певний період часу, наприклад рік). Грошові надходження визначаються як прибуток після оподаткування плюс амортизація (PAT + D & A).

Інвестиції вважаються ефективними, якщо цей потік є достатнім для повернення початкової суми капітальних вкладень і забезпечення необхідної доходності (віддачі) на капітал, що вкладений.

Дисконтування грошових потоків дає можливість визначити теперішню вартість майбутніх грошових надходжень (тобто компенсувати різницю у часі їх виникнення).

Чиста теперішня вартість проекту розраховується за формулою:

$$NPV = Cf_0 + \frac{Cf_1}{(1+r)^1} + \frac{Cf_2}{(1+r)^2} + \dots + \frac{Cf_n}{(1+r)^n} = \sum_{i=0}^n \frac{Cf_i}{(1+r)^i} \quad (3.20)$$

де Cf_i – сальдо річних грошових надходжень від експлуатації проекту і капітальних вкладень у цей проект протягом n років (тобто алгебраїчна сума вхідних/позитивних і вихідних/від'ємних грошових потоків);

r – ставка дисконту (вартість капіталу, залученого для інвестиційного проекту).

При проведенні фінансового аналізу ставка дисконту, звичайно, є ціною капіталу для фірми. В економічному аналізі ставка дисконту являє собою закладену вартість капіталу, тобто прибуток, який міг би бути одержаний при інвестуванні найприбутковіших альтернативних проектів.

Теперішнє значення всіх грошових надходжень, які генерує проект, порівнюється з теперішнім значенням усіх вихідних потоків, спрямованих на капітальні вкладення для впровадження проекту.

Різниця між вхідними і вихідними грошовими потоками (дисконтованими) є чистою теперішньою вартістю проекту.

За рахунок чистого грошового потоку здійснюється повернення основної суми заборгованості за кредитом.

Вихідні дані для розрахунку NPV приведені в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 – Вихідні дані для розрахунку NPV

Показники	Роки				
	0	1	2	3	4
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Капіталовкладення, тис.грн. (Cf ₀)	2000,0				
2. Грошові потоки по роках, тис.грн. (Cf ₁ , Cf ₂ , Cf ₃ , Cf ₄)	-	500,0	1000,0	1200,0	900,0
3. Альтернативні ставки дисконту $r = 12\%, 15\%, 22\%$					

Розрахунок NPV при різних ставках дисконтування приведено в таблиці 3.10

Таблиця 3.10 – Розрахунок NPV

Ставка NPV (r), %	Сума
12,0	2494,52
15,0	2669,76
22,0	1932,03

Таким чином найбільш вигідним є NPV при ставці дисконту $r = 15\%$, який дає найбільший позитивний грошовий потік.

Розрахунок строку окупності для ставки дисконтування в розмірі 15% приведено в таблиці 3.11.

Таким чином проект окупається через 3 роки, тобто менш ніж за 4 роки і є ефективним.

Залежно від тривалості циклу проекту оцінка показників ефективності може бути різною.

Таблиця 3.11 — Розрахунок теперішнього значення всіх грошових надходжень, які генерують проект

Рік	Cf_i	$(1+r)^i$	$1/(1+r)^i$	Discounted Cf_i	Окупність проекту
-1	-2,000	1.0000	1.0000	-2,000	-2,000
+1	500	1.1500	0.8696	435	-1,565
+2	1,000	1.3225	0.7561	756	-809
+3	1,200	1.5209	0.6575	789	-20
+4	900	1.7490	0.5718	515	495
				495	

Показники комерційної ефективності можуть розраховуватися не тільки на весь цикл проекту, а й на місяць, квартал, рік. Розрізняють три основні методи визначення ефективності проектів на початкових етапах проведення технічного аналізу, які не враховують фактор часу або враховують його неповністю:

- порівняння витрат;
- порівняння прибутку;
- порівняння рентабельності, до якого належить як спеціальний випадок статистичний метод окупності (pay-back).

До найпростіших показників ефективності проектів, які застосовується при проведенні технічного аналізу відносять:

- капіталовіддачу (річні продажі, поділені на капітальні витрати);

- оборотність товарних запасів (річні продажі, поділені на середньорічний обсяг товарних запасів);
- трудовіддачу (річні продажі, поділені на середньорічну кількість зайнятих робітників і службовців).

Однак ці показники належать до числа показників моментного статичного ряду і не враховують динамічних процесів у їх взаємозв'язку.

Шлях збільшення позитивних грошових потоків та строк, коли повністю окупилися витрати для наочності відображено діаграмою (рис.3.6).

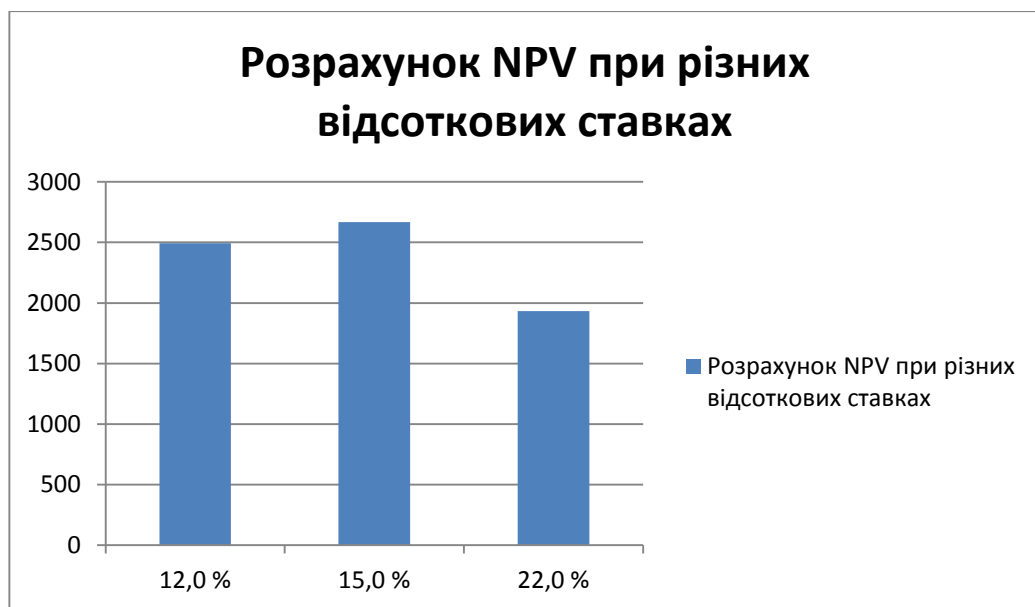


Рис. 3.6 – Порівняння грошових потоків, дисконтованих грошових потоків та строків окупності при різних ставках дисконту

Для оцінки ефективності проектів доцільніше використовувати показники, які дають змогу розрахувати значення критеріїв ефективності проектів, беручи до уваги комплексну оцінку вигід і витрат, зміну вартості грошей у часі та інші чинники. Правильне визначення обсягу початкових витрат на проект є запорукою якості розрахунків окупності проекту.

Таким чином наочно бачимо, що в останньому випадку, при ставці дисконту 22% проект не є ефективним.

Більш ефективним є проект при ставці дисконту у 15,0% з відповідним строком окупності у 3 роки.

Висновки по розділу 3

Підводячи підсумки відмітимо, що аналіз беззбитковості можна використовувати при: започаткуванні нового виду діяльності.

Запас фінансової стійкості: точка беззбитковості 55,2% по-першому варіанту та 67% - по-другому варіанту.

По розрахунках знайдено оптимальний термін амортизації 2,24 року.

Сукупна потреба в обігових коштах на плановий період з урахуванням їх вивільнення менше на 1,94 тис. грн. на кожні 400 тис. грн.

Розраховано методом ковзних середніх прогнозні показники грошових надходжень від реалізації продукції в третьому кварталі планового року в розрізі окремих місяців (7, 8, 9 місяці) становлять відповідно: 124,0; 124,3; 124,4. Розглянуто процес визначення прогнозних показників за методом найменшого квадратичного відхилення. Отже, прогнозне значення показника грошових надходжень у сьомому місяці становитиме 126,0 тис. грн., у восьмому місяці 127,0 тис. грн., у дев'ятому 128,0 тис. грн. На практиці в ході прогнозування доцільне комбіноване використання різних методів, а результати, отримані за допомогою методів екстраполяції, можуть служити базовою інформацією при використанні експертного методу.

Оцінка доцільності вкладень в інвестиції з фіксованою ставкою доходності. Вкладання в цінні папери є прибутковим напрямком діяльності підприємства. Для прийняття обґрунтованого рішення необхідно зробити розрахунки на предмет альтернативного вкладання тимчасово вільних грошей підприємства з метою збільшення прибутку підприємства. Загальна теперішня вартість майбутніх грошових надходжень від здійснення інвестицій в облігації 870,75 грн. Загальна собівартість інвестиції 820, грн., Вартість інвестиції

50,75 Отже, розрахунки показують, що вартість інвестиції є позитивною. Це означає, що вкладення коштів у дані облігації є вигідними.

Розрахунок NPV при різних ставках дисконтування: 12%, 15%, 22% показав, що найбільш вигідним є NPV при ставці дисконту $r = 15\%$, коли проект окупається через 3 роки, тобто менш ніж за 4 роки і є ефективним.

ВИСНОВКИ

По-перше. Аналіз показав, що дохід підприємства у 2018 році збільшився в порівнянні з 2014 роком на 1137,0 тис. грн. (з 10929,0 тис. грн. у 2014 році до 12066,0 тис. грн. у 2018 році), темп росту становив 110,4 %.

Собівартість реалізованої продукції також зросла, мало місце збільшення на 1946,0 тис. грн. відповідно росту об'ємів виробництва, або на 128,2%.

Чистий прибуток підприємства зменшився, що говорить про труднощі з забезпеченням сировиною та збутом продукції. Так у 2014 році він становив 687,0 тис. грн., у 2015 році 506,0 тис. грн., а у 2016 та 2017 роках діяльність підприємства була збитковою і відповідно збиток становив 203,0 тис. грн. та 99,0 тис. грн.

Власний капітал підприємства зменшився з 4507,0 тис. грн. у 2014 році до 4320,0 тис. грн. у 2018 році.

Матеріальні витрати збільшились з 1343,0 тис. грн. у 2014 році до 1456,0 тис. грн. у 2018 році., тобто на 113,0 тис. грн., або на 108,4 %

Відповідно даних за період з 2014 по 2018 роки у структурі оборотних активів сталися зміни.

Найбільшу питому вагу займають запаси (52,4% у 2014 році та 43,4 % у 2018 році, тобто зменшення в структурі на 9%) та дебіторська заборгованість (43,9% у 2014 році та 54,3 5 у 2018 році, збільшення становило 10,4 %) .

Співвідношення оборотних та необоротних активів зменшилось з 0,43 у 2014 році до 0,35 у 2018 році, тобто на 0,08, що не є суттєвим.

Темп приросту активів у 2018 році до 2014 року становить 9,4 %, що менше ніж темп приросту виручки від реалізації, який становить 10,4.

Це свідчить про зниження ефективності діяльності підприємства. Зміна активів підприємства, розглянута без зіставлення зі зміною фінансових

результатів, сама по собі є малоефективною.

Необоротні активи підприємства значно зменшились у порівнянні з 2016 роком, що вказує на зменшення виробничої бази підприємства.

Таким чином аналіз динаміки оборотних активів показав, що їх стан нестабільний.

Так у 2015 році щодо 2014 року був ріст оборотних активів, а у 2016 році до 2015 зменшення на 305,0 тис. грн. У 2017 році знову та ж тенденція росту у 2017 році та зменшення у 2018 році. Відповідно в ці роки підприємство мало, або прибуток, або збиток по результатам діяльності.

Відповідно даних аналізу середня величина поточних активів збільшилась з 5540,0 тис. грн. у 2014 році до 6145,0 тис. грн. у 2018 році.

Таким чином аналіз оборотності поточних активів показав, що вона зменшилась з 1,98 у 2014 році до 1,96 у 2018 році, тобто на 0,02 пункти.

Тривалість обороту поточних активів збільшилась з 181,8 днів до 183,7 днів, тобто на 1,9 дні.

Фінансовий стан підприємства залежить від того, наскільки швидко кошти, вкладені в активи, перетворюються в реальні гроші.

Як бачимо за останній рік відбулося погіршення показників грошових засобів, що характеризують оборотність, підприємства.

Період обороту грошей зріс з 189 днів до 202 днів, що разом з ростом операційних витрат привело до росту мінімальної суми грошей, необхідних для господарської діяльності.

Для стабілізації фінансового стану важливе значення має швидкість руху коштів. На підприємстві завжди повинний бути мінімальний залишок коштів, що покриває поточні зобов'язання. Відсутність такого запасу свідчить про наявність фінансових ускладнень у підприємства.

Загальна ситуація з дебіторською заборгованістю характеризується збільшенням її частки в виручці від реалізації (з 43,9% у 2014 році до 54,3 % у 2018 році, тобто на 10,4 %), що свідчить про надто ліберальну політику щодо покупців.

Зменшився період погашення дебіторської заборгованості з 3,4 днів до 3 днів, відповідно збільшилась її оборотність зі 106,0 разів на рік до 313,0. Таким чином все більша частина фінансових ресурсів підприємства “заморожується” у вигляді кредитування покупців, що викликає труднощі з фінансуванням поточної діяльності самого підприємства. чином сповільнення обороту на 1,9 дня вимагає залучення додаткових коштів в оборот на 63,7 тис. грн.

А оскільки оборотність поточних активів у звітному році склала 1,96 рази, то сума додаткових залучень за вест рік коштів складе 124,9 тис. грн.

Ефект прискорення оборотності виражається в скороченні потреби в обігових активах у зв'язку з поліпшенням їх використання, їх економії, що впливає на приріст об'ємів виробництва, і як наслідок — на фінансові результати. Таким чином в структурі власного капіталу за дослідний період питома вага статутного капіталу зменшилась з 46,2% у 2014 році до 46,0 % у 2018 році, тобто значно не змінилась, додатковий капітал не змінювався і становить 26,9%.

Таким чином підприємство до 2017 року не використовувало довгострокові кредити (тільки в останні два роки їх сума склала відповідно 795,0 тис. грн. та 828,0 тис. грн.), але короткострокові кредити в ці роки навпаки відсутні.

Короткострокові кредити підприємство мало у 2015 та 2016 роках, їх відповідний розмір становив 400,0 тис. грн. та 675,0 тис. грн. Критичне значення коефіцієнту покриття було у 2015 році, коли він становив 0,72 ($K_p < 1$). В останні роки він був більше одиниці, що свідчить про своєчасність покриття підприємством боргів. Таким чином показники рентабельності мають тенденцію до зниження. Оскільки 2018 рік був збитковим, то фактично аналіз рентабельності має місце до 2017 року. Так рентабельність активів знизилась з 18,0% у 2014 році до 0,25 % у 2017 році, рентабельність поточних активів знизилась з 12,4 % у 2014 році до 0,24 % у 2017 році., рентабельність інвестицій знизилась з 16,1 % у 2014 році до 0,32 % у 2018 році.

Показник рентабельності виробництва знаходиться в прямій залежності від рентабельності продукції. Підвищення рентабельності продукції забезпечується переважно зниженням собівартості одиниці продукції.

При поліпшенні використання матеріальних обігових коштів знижується їхній розмір, що припадає на 1 гривню реалізованої продукції. Отже, чинники прискорення оборотності матеріальних оборотних коштів є одночасно чинниками росту рентабельності виробництва.

По-друге. Аналіз безбитковості можна використовувати при: започаткуванні нового виду діяльності, при розвитку і розширенні того, що вже існує, виготовленні нового виду продукції та наданні нового виду послуг.

Дані свідчать про те, що по-першому варіанту потрібно було реалізувати продукцію на суму 8545 тис. грн., для покриття всіх витрат. При такій виручці рентабельність виробництва дорівнює нулю. Фактична виручка по-першому варіанту складала 15473 тис. грн., що вище межі на 6931,9 тис. грн., чи на 44,8%. Запас фінансової стійкості: точка безбитковості 55,2% по-першому варіанту та 67% - по-другому варіанту. Треба відмітити, що по-другому варіанту фінансова стійкість підприємства суттєво знизилась, так як для покриття всіх затрат потрібно реалізувати продукцію на суму 11737 тис. грн., при цьому запас фінансової стійкості по-другому варіанту зменшився на 1068,5 тис. грн., або на 11,5%. Такі розрахунки дозволяють відповісти на питання: чи покриє збільшення обсягу продажів витрати, чи збільшиться прибутковість підприємства, чи окупиться модернізація виробництва, завдяки економії яких ресурсів можна знизити сукупні матеріальні витрати, тощо.

По-третє. Щоб показати, що мінімізації витрат обігових активів також сприяє оптимізація терміну амортизації устаткування, вирішимо безперервну задачу оптимізації терміну амортизації устаткування.

Для цього припустимо, що питомі витрати на ремонт (витрати на одиницю часу) зростають лінійно з часом. По розрахунках знайдено оптимальний термін амортизації 2,24 року.

По-четверте. Різновидом економічного методу розрахунку сукупної потреби у власних обігових коштах є контрольний метод.

Контрольний розрахунок виконується окремо на двох групах обігових коштів. Поділ обігових коштів на дві групи здійснюється залежно від особливостей виробництва.

В одну групу (виробнича потреба) відносять кошти, авансовані у сировину, матеріали, куповані напівфабрикати, допоміжні матеріали, паливо, тару, незавершене виробництво, готову продукцію. До другої групи (невиробнича потреба) входять запасні частини для ремонту, малоцінні та швидкозношувані предмети, витрати майбутніх періодів.

Потребу в обігових коштах першої групи, розмір якої залежить від обсягу виробництва, розраховують з урахуванням темпів зростання виробничої програми. Потребу в обігових коштах другої групи, розмір якої не залежить від обсягу виробництва, розраховують шляхом її збільшення на 50 відсотків від зростання виробничої програми.

Сукупна потреба в обігових коштах на плановий період з урахуванням прискорення оборотності коштів - 403,52 тис.грн., а сукупна потреба в обігових коштах на плановий період з урахуванням їх вивільнення з обігу - 401,58 тис. грн. Таким чином сукупна потреба в обігових коштах на плановий період з урахуванням їх вивільнення менше на 1,94 тис. грн. на кожні 400 тис. грн.

По-п'яте. В процесі прогнозування фінансових показників доцільно використати методологію екстраполяції, за якої висновки про значення прогнозних показників у майбутніх періодах робляться на основі вивчення їх динаміки у попередніх періодах. Необхідним елементом при цьому є побудова та аналіз так званого ряду динаміки, який класифікує значення показників у часі у розрізі окремих періодів та описує динаміку їх розвитку.

Розрахуємо методом ковзних середніх прогнозні показники грошових надходжень від реалізації продукції в третьому кварталі планового року в розрізі окремих місяців. Розглянутий метод є досить прийнятним для

визначення тренду та розрахунку прогнозних показників при складанні фінансового плану підприємства. Розраховані прогнозні показники на третій квартал планового року (7, 8, 9 місяці) становлять відповідно: 124,0; 124,3; 124,4. Розглянуто процес визначення прогнозних показників за методом найменшого квадратичного відхилення. Отже, прогнозне значення показника грошових надходжень у сьомому місяці становитиме 126,0 тис. грн., у восьмому місяці 127,0 тис. грн., у дев'ятому 128,0 тис. грн. На практиці в ході прогнозування доцільне комбіноване використання різних методів, а результати, отримані за допомогою методів екстраполяції, можуть служити базовою інформацією при використанні експертного методу.

По-шосте. Оцінка доцільності вкладень в інвестиції з фіксованою ставкою дохідності. Вкладання в цінні папери є прибутковим напрямком діяльності підприємства.

Для прийняття обґрунтованого рішення необхідно зробити розрахунки на предмет альтернативного вкладання тимчасово вільних грошей підприємства з метою збільшення прибутку підприємства. Загальна теперішня вартість майбутніх грошових надходжень від здійснення інвестицій в облігації 870,75 грн. Загальна собівартість інвестиції 820, грн., Вартість інвестиції 50,75. Отже, розрахунки показують, що вартість інвестиції є позитивною. Це означає, що вкладення коштів у дані облігації є вигідними.

По-сьоме. Охарактеризований метод оцінки інвестицій є універсальним і може використовуватися як для оцінки фінансових, так і реальних інвестицій.

Разом з тим його застосування є проблематичним у разі ускладнень із прогнозуванням майбутніх грошових потоків від інвестицій.

За наявності інфляційних очікувань наведені розрахунки слід скоригувати на прогнозний рівень інфляції, зокрема номінальну ставку дохідності в плановому періоді слід привести до реальної (з урахуванням індексу інфляції).

Розрахунок NPV при різних ставках дисконтування: 12%, 15%, 22%

показав, що найбільш вигідним є NPV при ставці дисконту $r = 15\%$, який дає найбільший позитивний грошовий потік та проект окупається через 3 роки, тобто менш ніж за 4 роки і є ефективним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атамас. П.Й. Основи бухгалтерського обліку. – К.: ЦНЛ, 2014. – 284 с..
2. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа: Учебник. – 4-е изд., доп. И перераб. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 368 с.
3. Бандурка О.М., Коробов М.Я. та ін. Фінансова діяльність підприємства. -К.: “ЛИБІДЬ”. 1998. – 163 с.
4. Балдинюк, А. Г. Управління фінансуванням оборотних активів торговельних підприємств : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.07.05 – економіка торгівлі та послуг / А. Г. Балдинюк. – К., 2016. – 21 с.
5. Біла, О.Г., Косаріна, В.П., Мельник, С.І., Мосціховська, О.І. Фінанси підприємств і організацій споживчої кооперації / За редакцією О.Г. Білої/ Підручник для студентів кооперативних навчальних закладів. — К.:НМЦ”Укоопосвіта”,1999. – 520с.
6. Бланк И.А. Управление прибылью.-К.; "Ника - Центр", 1998г – 563 с.
7. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента.- К.: НИКА-ЦЕНТР, 1999. – 342 с.
8. Большой экономический словарь. / Под ред. Азримяна А.Н. – Институт новой экономики, 1998. – 713 с.
9. Бодаренко, О. С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств / О. С. Бодаренко // Інвестиції: практика та досвід.– 2008. – № 4.– С. 40–44.
10. Бріхем Є. Основи фінансового менеджменту. - К.: Молодь, 1994. – 318 с.

11. Быкадоров В.Л., Алексеев П.Д. Финансово-экономическое состояние предприятия. Практическое пособие. - М.: Издательство "ПРИОР", 2000. – 174 с.
12. Василик О.Д. Теорія фінансів. -К: Ніос, 2000. -416с.
13. Власова, Н.О., Пономарьова, Ю.В. Формування ефективної закупівельної політики підприємств роздрібною торгівлі . – Харків, 2014. – 144 с.
14. Власова, Н. О. Цілі та зміст політики формування оборотних активів торговельного підприємства / Н. О. Власова, О. В. Михайлова.// Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. – Вип. 2 (12). – Харків : ХДУХТ, 2010. – С. 235–241.
15. Власова Н. О. Тенденції розвитку та особливості складу оборотних активів підприємств торгівлі / Н. О. Власова, О. В. Михайлова // Науковий вісник ПУЕТ : зб. наук. пр. – Полтава : ПУЕТ, 2012
16. Господарський кодекс України. - К.: Юрінком Інтер, 2014. - 304 с.
17. Гридчина, О. С. Методичні засади планування потреби в оборотному капіталі підприємства у ринкових умовах / О. С. Гридчина // Економіка і ринок: облік, аналіз, контроль. – 2009. – № 10. – С. 25–34.
18. Дороніна, М.С., Мартюшева, Л.С., Горовий, Д.А. Управління рухом оборотного капіталу підприємства : Монографія. - Харків: ХНАДУ
19. Економіка підприємства. Підручник (за редакцією Покропивного С.Ф.) - К.: Хвиля - Прес, 1995 р. – 306 с.
20. Ефимова О.В. Финансовый анализ. - М.: Бухгалтерский учет, 1996. – 423 с.
21. Жминько С.И. Финансовый учет на предприятиях. - Ростов-на-Дону: изд. "Феникс", 1998. – 267 с.
22. Замков О.О., Толстопятенко А.В., Черемных Ю.Н.. Математические методы в экономике. - М: ДИС, - 1997. – 174 с.
23. Заруба О.Д. Основи фінансового аналізу та менеджменту: Навчал.посіб. – М-во освіти України та ін. – К., 1995. – 276 с.

24. Зборовська, О. М. Управління оборотним капіталом промислових підприємств : дис... канд. екон. наук : 08.06.01 / О. М. Зборовська. – Маріуполь, 2017. – 215 с.
25. Иванов Р.А., Нурходжиев Н. Оценка эффективности производства в условиях рынка. //Полиграфия, 1992, №8.
26. Измайлова К. В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. — 2-ге вид., стереотип. — К.: МАУП, 2001. — 152 с.:
27. Кириленко О.П. Фінанси. -Тернопіль, 1998. — 165 с.
28. Ковалев А.И., Привалов В.П. Анализ финансового состояния предприятия. – 2-е изд.; - М., 1996. — 241 с.
29. Ковалев В.В. Финансовый анализ. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 386 с.
30. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом, выбор инвестиций, анализ отчетности. -М.: Финансы й статистика, 1996. – 263 с.
31. Коренева, О.Г. Вплив податкової політики на забезпеченість підприємств оборотними коштами // Фінанси України. – 1999. – № 2. – С. 115
32. Криворучко М.И., Петровський В.В. Облік та аналіз фінансових активів. – К: “Феникс”, - 1997. – 269 с.
33. Крынский Х.Э. Математика для экономистов. / Под ред. Баренгольца М.И. - М.: Статистика, 1970. – 216 с.
34. Маринич, І. А. Підходи до формування ефективної системи управління оборотними коштами торговельного підприємства / І. А. Маринич, Т. Т. Козуб // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 20.15. – С. 224
35. Мельничук, К. С. Управління оборотними активами підприємств як необхідна складова забезпечення їх ефективної діяльності / К. С. Мельничук // Наука й економіка. – 2009. - № 4(16), Т.2. – С. 108-112.
36. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посібник. -К.: КНЕУ, 1999. - 132с.

37. Мних Є.В. Аналіз фінансового стану і фінансових результатів діяльності підприємств: Навч. посібник. - К.: НМК ВО, 1993 – 159 с.

38. Михайлова О. В. Економічна природа оборотних активів торгівлі: теоретичні аспекти / О. В. Михайлова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. / ХДУХТ. – Х. : ХДУХТ, 2008. - Вип. 1(7). – С. 287 – 292.

39. Михайлова О. В. Класифікація оборотних активів як об'єкту управління / О. В. Михайлова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. / ХДУХТ. – Х. : ХДУХТ, 2008. - Вип. 2(8). – С.

40. Негашев Е.В. Анализ финансов предприятия в условиях рынка. – М.: Высшая школа, 1997. – 307 с.

41. Опарін В.М. Фінанси. -К, 1999. -164 с.

42. Пан, Л.В. Управління обіговими коштами підприємницьких структур // Фінанси України. – 2000. – № 6. – С. 96-99.

43. Пельтек Л. В., Писаренко С. М. Методологічні аспекти формування системи управління оборотними активами підприємства / Л. В. Пельтек, С. М. Писаренко // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №1(5). – С. 43-49.

44. Петленко, Ю.В. Проблеми забезпечення обіговими коштами виробничих підприємств в умовах економічної кризи // Фінанси України. – 1998. – № 9. – С. 106-109.

45. Покропивний С.Ф., Колот В.М. Стратегія, організація, ефективність. Навчальний посібник. - К.: КНЕУ, 1998 р. – 233 с.

46. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» (затверджений наказом Міністерства фінансів України № 290 від 31.03.99 р., зареєстровано в Міністерстві юстиції України № 87 зі змінами і доповненнями).

47. Рилєєв, С. В. Роль політики управління оборотними активами в системі фінансового менеджменту підприємства / С. В. Рилєєв, С. М. Юрій //

Науковий вісник ЧТЕІ КНТЕУ. Сер. Економ. науки. – 2009. – № 4 (36). – С. 311–319/

48. Румянцева З.П., Саломатин Н.А. и др. Менеджмент организации. - М.: ИНФРА-М, 1996. – 226 с.

49. Русак Н.А. Стражев В.И., Мигун О.Ф. Анализ хозяйственной деятельности в промышленности. / Под ред. Стражева В.И. - Минск: Высшэйшая школа, 1998. – 267 с.

50. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. - Минск: ИП "Экоперспектива", 1998. – 189 с.

51. Сидорова Т.О. Фінансовий аналіз в умовах нових стандартів обліку в підприємствах торгівлі: Навч. посіб. – Харків, 2012. – 312 с.

52. Славінський, В. І. Фінансово-кредитний механізм формування капіталу торгівельних підприємств : автореф. дис... на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук : 08.00.08 / В. І. Славінський. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2008. – 23 с.

53. Слав`юк Р.А. Фінанси підприємств: Навч. посібник. – Луцьк: Ред.вид. відд. „Вета” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1999. – 254 с.

54. Сорока, Р. С. Формування та ефективність використання оборотного капіталу торговельних підприємств : дис... канд. екон. наук: 08.07.05 / Р. С. Сорока. – Львів, 2016. – 245 с.

55. Справочник финансиста предприятия. - М.: ИНФРА-М, 1996. – 312 с.

56. Стражев В.И. Оперативное управление предприятием, проблемы учета и анализа, - Минск: Наука и техника, 1973. – 226 с.

57. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський облік на підприємствах з різними формами власності: Навчально-методичний посібник. -К.: ВТОВ "АСК", 1996; – 219с.

58. Ушакова Н.М., Економіка торговельного підприємства К.: “Хрещатик” 1999р. – 407 с.

59. Філімоненков, О. С. Оптимізація структури оборотного капіталу підприємства / О. С. Філімоненков // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 24–30.

60. Финансы /Под общ. ред. Л.А. Дробозиной. -М.: Финансы, Юнити, 2000.-527с.

61. Фінанси підприємств: Підручник/ За ред. А.М. Поддєрьогіна: - К.: КНЕУ, 1998. – 368 с.

62. Холод З.М., Чорняк О.З. Методика фінансового аналізу діяльності підприємств різних організаційно-правових структур ВПК України. - Львів: Фенікс, 1997 р. – 395 с.

63. Чорна М. В. Управління конкурентоспроможністю підприємств роздрібної торгівлі: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій : монографія / М. В. Чорна. – Харків : ХДУХТ, 2010. – 426 с.

64. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. Методика фінансового аналізу. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 367 с.

65. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. Финансы предприятий. – М., ИНФРА-М, 1997. – 403 с.

66. Шим Д., Сигел Д. Методы управления стоимостью и анализа затрат. - М.: Филинь, 1996 г. – 217 с.

67. Шталь, Т. В. Ресурсний потенціал торговельного підприємства як об'єкт управління / Т. В. Шталь // Вісник ДонДУЕТ. Серія: Економічні науки. – 2014. – № 4. – С. 226–231.

68. Шталь, Т.В. Комплексна оцінка ресурсного потенціалу підприємств роздрібної торгівлі : Дис. ... канд.. екон. наук: 08.07.05. – Харків, - 2017. – 250 с.

69. Экономическая теория / Под ред. Добрынина А.И., Тарасевича Л.С.- СПб.: изд. СПбГУЭФ, изд. "Питер Паблишинг", 1997. – 427 с.

70. Ю.С. Шашурин, А. В. Черезов Себестоимость в оперативном управлении предприятием, - М.: 000 Издательско-Консалтинговая Компания "ДеКА", 2000. - 212 с.

71. Юров В.Ф. Прибыль в рыночной экономике: вопросы теории и практики. - М., Финансы и статистика, 2001 – 243с.

72. J. Downes, J. E. Goodman, Dictionary of Finance & Investment Terms, Barron's Financial Guides, 2014; and J. G. Siegel, N. Dauber & J. K. Shim, The Vest Pocket CPA, Wiley, 2016.

73. Inventory models. / Ed. by A. Chican. – Budapest: Akademia kiado, 1990. – 419 pp.

74. Petersen J.W., Silver E.A. Decision systems for inventory management and production planning. – N.Y.: Wiley, 1979.

75. Bemeimans R. The capacity aspect of inventories // Lecture notes in economics and mathematical systems. – 1986. – v.267. - 165 p.

76. Progress in inventory research. // Proc. of the 4-th Internat. Symp. Budapest: Akad. Kiado, 1989. – 446 pp.

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 - Аналіз основних показників діяльності підприємства

Показники	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення 2018 року від 2014 року	Темп росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Власний капітал, тис.грн.	4507,0	4827,0	4624,0	4490,0	4320,0	-187,0	95,9
2. Дохід (виручка) від реалізації, тис. грн.	10929,0	11891,0	13408,0	14014,0	12066,0	+1137,0	110,4
3. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	6912,0	7726,0	9818,0	10339,0	8858,0	+1946,0	128,2
4. Чистий прибуток (збиток)	687,0	506,0	(203,0)	16,0	(99,0)	-786,0	-
5. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу (осіб)	42	38	37	38	38,0	-4,0	90,4
6. Фонд оплати праці, (тис. грн.)	4 676,0	5 352,0	6 994,0	7 363,9	6259,0	+1583,0	133,9
7. Матеріальні витрати, тис. грн.	1343,0	1218,0	1227,0	1590,0	1456,0	+113,0	108,4
8. Амортизаційні відрахування, тис грн.	321,0	405,0	628,0	681,0	634,0	+303,0	197,5

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1 - Динаміка оборотних активів досліджуваного підприємства

Показники	2014	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+, -)
1	2	3	4	5	6	7
1. Запаси	852,0	791,0	806,0	807,0	666,0	+186,0
Ріст (зменшення) в порівнянні з минулим роком, тис. грн.	-26,0	-61,0	+15,0	+1,0	-231,0	-105,0
Приріст (зменшення), %	-12,9	7,2	+1,9	+0,1	-17,5	-4,6
2. Векселі одержані, тис. грн.	-	-	-	-	-	-
3. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	581,0	665,0	507,0	782,0	807,0	226,0
Ріст (зменшення) в порівнянні з минулим роком, тис. грн.	-37,0	+84,0	-158,0	+275,0	+25,0	+62,0
Приріст (зменшення), %	-6,0	+14,5	-23,8	+54,2	+3,2	-2,8
4. Дебіторська заборгованість за розрахунками, тис. грн.	132,0	186,0	182,0	51,0	26,0	-106,0
Ріст (зменшення) в порівнянні з минулим роком, тис. грн.	+58,0	+54,0	-4,0	-131,0	-25,0	-83,0
Приріст (зменшення), %	+78,4	+40,9	-2,2	-72,0	-49,0	-127,4
5. Інша поточна заборгованість, тис. грн.	8,0	23,0	14,0	77,0	30,0	+22,0
Ріст (зменшення) в порівнянні з минулим роком, тис. грн.	-1,0	+15,0	-9,0	+63,0	-47,0	-46,0
Приріст (зменшення), %	11,1	187,5	-39,1	450,0	-61,0	72,1
6. Поточні фінансові інвестиції, тис. грн.	-	-	-	-	-	-
7. Грошові кошти та їх еквіваленти	51,0	167,0	18,0	15,0	4,0	-47,0
Ріст (зменшення) в порівнянні з минулим роком, тис. грн.	-6,0	+116,0	-149,0	-3,0	-11,0	-5,0
Приріст (зменшення), %	-10,5	227,5	-89,2	-16,7	-73,3	в 12 раз
8. Інші оборотні активи, тис. грн.	-	-	-	-	-	-
9. Разом оборотних активів, тис. грн.	1624,0	1832,0	1527,0	1732,0	1533,0	-91,0
Ріст (зменшення) в порівнянні з минулим роком, тис. грн.	-112,0	+208,0	-305,0	+205,0	-199,0	-87,0
Приріст (зменшення), %	-6,5	+12,8	-16,6	+13,4	-11,5	-5,0

ДОДАТОК В

Таблиця В.1 - Динаміка структури власного капіталу

Роки	Статутний капітал	Додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток	Реальний власний капітал	Збезпечення виплат персоналу	Цільові фінансування
1	2	3	4	5	6	7	8
2014							
На початок року	52,0	30,4		17,6	100,0		
На кінець року	46,2	26,9		26,9	100,0		
Зміна	-5,8	-3,5		9,3	0		
2015							
На початок року	46,2	26,9		26,9	100,0		
На кінець року	41,2	24,1		34,7	100,0		
Зміна	-5,0	+2,8		-7,8	0		
2016							
На початок року	41,2	24,1		34,7	100,0		
На кінець року	43,0	25,1		31,9	100,0		
Зміна	+1,8	+1,0		-2,8	0		
2017							
На початок року	43,0	25,1		31,9	100,0		
На кінець року	44,3	25,9		29,8	100,0		
Зміна	+1,3	+0,8		-2,1	0		
2018							
На початок року	44,3	25,9		29,8	100,0		
На кінець року	46,0	26,9		27,1	100,0		
Зміна	+1,7	+1,0		-2,7	0		

ДОДАТОК Д

Таблиця Д.1 - Динаміка позичкового капіталу

№ п/п	Показники	Стан позичкового капіталу по роках, тис.грн.						Відхилення від попереднього року, тис.грн.				
		2012	2014	2015	2016	2017	2018	2014 2012	2015 2014	2016 2015	2017 2016	2018 до2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	Довгострокові кредити банків	-	-	-	-	795,0	828,0	-	-	-	+765,0	+33,0
	Короткострокові кредити банків	260,0	-	400,0	675,0	-	-	260,0	+400,0	+275,0	-675,0	-
	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Відстрочені податкові зобов'язання			13,0	6	6	6	-	+13,0	-7,0	-	-
	Інші довгострокові зобов'язання	233	-	-	-	-	-					
	Векселі видані	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	301,0	434,0	429,0	775	231,0	150,0	-133,0	-5,0	+346,0	-544,0	-81,0
	Поточні зобов'язання за розрахунками :	604,0	662,0	669,0	602,0	767,0	581,0	+58,0	+7	-67	+165	-186,0
	Інші поточні зобов'язання	29,0	37,0	27,0	56,0	58,0	71,0	+12,0	-10,0	+29,0	+2,0	+13,0
	Усього	1427,0	1133,0	1528,0	2108,0	1849,0	1630,0	-294,0	+395,0	+580,0	-259,0	-219,0